

การพัฒนาดัชนีชี้วัดวัฒนธรรมอาเซียน และมาตรวัดวัฒนธรรมอาเซียนสำหรับสื่อ

ภาณุฤทธิ์ สารสมบัติ
พัชนี เขยจรรยา
กาญจนา แก้วเทพ

Abstract

The Development of ASEAN Cultural Indices and ASEAN Cultural Measurement for Media is an Exploratory Research in term of mixed methods which aimed to study the typology of ASEAN common cultures, identifying the cultural indices and indicators of ASEAN for develop the useable quantitative cultural measurement for measuring the quantity of ASEAN culture in all media. The study had 3 research processes i.e. (1) The study of concept with Documentary Research and the experts inquiry, (2) The extraction of cultural domain and indicating factor and (3) The testing of developed cultural measurement.

The results of the study had been organized by methodology as follow: firstly, Documentary Research,the researcher gathered data by secondary sources; previous history researches, the framework of cultural statistics (UNESCO FCS and EU ESSnet-Culture) and archaeological evidences. This stage finding reveals 7 domains and 29 indices as a basic indicator. Secondly, the first basic indicator had been considered and adjusted by 7 experts with Delphi Method. The result of Delphi in second round indicated 9 cultural domains and 47 cultural indices (the second indicator) which had consensus agreement (Me 4-5, IR $\leq$ 1.50). Then the second indicator (9 domains 47 indices) had been confirmed by a statistic – Second Order Confirmatory Factor Analysis (Second Order CFA) in term of Structural Equation Model (SEM) with 720 participants form 6 regions of Thailand. The Second Order CFA

ภาณุฤทธิ์ สารสมบัติ (ปร.ด.นิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์) พัทณี เขยจรรยา (นศ.ม.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์และรองคณบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และกาญจนา แก้วเทพ (Ph.D.Sociology,University de Paris) อดีตรองศาสตราจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “The Development of ASEAN Cultural Indices and ASEAN Cultural Measurement for Media”ของภาณุฤทธิ์ สารสมบัติ โดยมี รศ.พัชนี เขยจรรยา และรศ.กาญจนา แก้วเทพ เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยได้รับทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ประจำปี 2558

in SEM reveals the statistical confirmation of consistency between the expected model and empirical data which had been passed the criterion of Model Fit Indices [$\chi^2/df=1.761$, GFI=.912, AGFI=.895, NFI=.904, CFI=.956, RMSEA=.033 (PCLOSE=1.00), RMR=.019)]. Furthermore, the model had high Regression weight/Pathcoefficient between .726 - .940 with Estimating Predicted Coefficients (R2) between .527 - .883. Finally, the confirmed indices had been developed to be a measurement as a Tally Sheet. The developed measurement was tested by Content Analysis method with 100 parts of selected documentary (as tested subject). The testing confirmed that the cultural measurement from this study is able to measure any cultures which were appeared on tested subjects.

Key Word : ASEAN Culture Indices, ASEAN Culture Measurement

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องการพัฒนาดัชนีชี้วัดวัฒนธรรมอาเซียนและมาตรวัดวัฒนธรรมอาเซียนสำหรับสื่อ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเบื้องต้น (Exploratory Research) แบบผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างงานวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบลักษณะขอบข่ายที่ใช้เป็นดัชนีและมาตรวัดระดับของวัฒนธรรมที่ปรากฏสำหรับใช้ในสื่อ ทั้งนี้แบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ คือ ระยะแรก ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ด้วยการศึกษาเอกสาร และสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ระยะที่สอง ทำการสกัดเป็นตัวแปรองค์ประกอบและตัวแปรบ่งชี้เชิงวัฒนธรรม โดยในขั้นการสกัดตัวแปรชี้วัดนั้น ทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 720 คน จาก 6 ภูมิภาคในประเทศไทย ที่เป็นประชากรตัวแทนของอาเซียนภาคพื้นทวีป (ASEAN Mainland) และระยะสุดท้าย คือ การทดสอบเครื่องมือที่ได้จากการพัฒนา ด้วย

การตรวจสอบเนื้อหาของรายการ ผ่านตัวบ่งชี้วัฒนธรรมร่วมที่ศึกษาได้จากระยะที่ 2 ซึ่งปรากฏผลการศึกษานำแนกตามขั้นตอนทางการวิจัย ดังนี้

ในขั้นตอนการศึกษาทางเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการศึกษาในอดีต และหลักฐานทางมานุษยวิทยาต่างๆ โดยทำการจัดเรียงตัวแปรตามหมวดหมู่การเจแนบวัฒนธรรมที่ UNESCO (Framework for Cultural Statistics: UNESCO FCS) และ EU (ESSnet-Culture) ได้เสนอไว้ และทำการประยุกต์ร่วมกับลักษณะจำเพาะทางวัฒนธรรมของอาเซียน ซึ่งผลจากขั้นตอนนี้ พบว่า กลุ่มตัวแปรชี้วัดทางวัฒนธรรมที่รวบรวมได้จากข้อมูลทุติยภูมิ สามารถประยุกต์เป็นดัชนีและองค์ประกอบชี้วัดเบื้องต้นได้จำนวน 7 องค์ประกอบ 29 ตัวแปรสำหรับขั้นตอนการพยากรณ์แนวโน้มด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique Method) ผู้วิจัยได้นำตัวแปรชี้วัดเบื้องต้น (7 องค์ประกอบ 29 ตัวแปร) เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญทรงคุณวุฒิจำนวน 7 ท่าน เพื่อทำการพิจารณาความเหมาะสมและการปรับแก้ตัวแปรดังกล่าว โดยผลจากการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคเดลฟายทั้งสองครั้ง พบว่า มีตัวแปรดัชนีชี้วัด ที่มีค่าผ่านเกณฑ์มาตรฐาน กล่าวคือ ได้รับฉันทามติเป็นเอกฉันท์ (Consensus) ว่ามีความเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุด (Mc 4-5, $IR \leq 1.50$) จำนวนทั้งสิ้น 9 องค์ประกอบ 47 ตัวแปร ลำดับถัดมา ในขั้นตอนการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน อันดับที่ 2(Second Order Confirmatory Factor Analysis: Second Order CFA) ผู้วิจัยทำการตรวจสอบยืนยันตัวแปรชี้วัดทางวัฒนธรรมอาเซียนทั้ง 47 ตัวด้วยวิธีการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของตัวแปรชี้วัดทางวัฒนธรรมอาเซียนกับข้อมูลเชิงประจักษ์กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 720 คน โดยผลจากการวิจัย พบว่า โมเดลตัวชี้วัดวัฒนธรรมร่วมอาเซียนสำหรับสื่อมีลักษณะเป็นโมเดลปัจจัยองค์ประกอบ 2 อันดับ อันประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก(ASEAN)1 องค์ประกอบ องค์ประกอบรอง (A-I) 9 องค์ประกอบ และตัวแปรบ่งชี้ (X1-X47) 47 ตัว ซึ่งผลจากค่าสถิติสำหรับการตรวจสอบ (Model Fit Indices) พบว่า โมเดลที่คาดหวังมีความสอดคล้องกับโมเดลข้อมูลเชิงประจักษ์ [$\chi^2/df=1.761$, GFI=.912,

AGFI =.895, NFI =.904, CFI =.956, RMSEA =.033 (PCLOSE = 1.00), RMR =.019)] โดยมีค่าน้ำหนักสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในระดับสูง (Regression weight/ Path coefficient) อยู่ระหว่าง .726 - .940 และมีประสิทธิภาพการทำนายของโมเดล (Estimating Predicted Coefficients) คิดเป็นร้อยละ 52.7 - 88.3 ($R^2 = .527 - .883$)

ในขั้นตอนสุดท้ายผู้วิจัยทำการทดสอบประสิทธิภาพของตัวแปรชีวิตทางวัฒนธรรมอาเซียนทั้ง 47 ตัวในเชิงประยุต์โดยนำตัวแปรชีวิตและองค์ประกอบทั้งหมดของโมเดลตัวแปรชีวิตทางวัฒนธรรมอาเซียนที่ได้จากขั้นตอนการวิเคราะห์องค์ประกอบ มาพัฒนาเป็นเครื่องมือเฝ้าระวังในลักษณะรูปธรรมและทำการทดสอบกับเนื้อหารายการโทรทัศน์ประเภทให้ข้อมูล จำนวน 100 ตอน (ในฐานะชิ้นงานของสื่อ) ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา รายการ (Quantitative Content Analysis) ผลการทดสอบพบว่า เครื่องมือเฝ้าระวังที่พัฒนาได้จากตัวแปรชีวิตในงานชิ้นนี้ทั้ง 47 ตัวแปร มีประสิทธิภาพในการเฝ้าระวังวัฒนธรรมอาเซียนได้อย่างครอบคลุม และมีศักยภาพในการคัดกรองวัฒนธรรมจากเนื้อหาในรายการได้เป็นที่น่าพอใจ ซึ่งผลจากการเฝ้าระวังไม่พบว่ามีเนื้อหาในส่วนใดที่ไม่สามารถเฝ้าระวังด้วยตัวชีวิตที่พัฒนาได้จากงานวิจัย

คำสำคัญ: ดัชนีชีวิตวัฒนธรรมอาเซียน, มาตรวัดวัฒนธรรมอาเซียน

บทนำ

ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เป็นนโยบายการรวมตัวกันของประเทศสมาชิกในภูมิภาคอุษาคเนย์ เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองและขีดความสามารถในการแข่งขันบนเวทีระหว่างประเทศในทุกด้าน รวมไปถึงเพิ่มขีดความสามารถในการรับมือกับปัญหาใหม่ๆ ระดับโลกที่ส่งผลต่อภูมิภาค โดยอาเซียนถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการในเดือนตุลาคม ปี พ.ศ.2546 จากการที่ผู้นำในภูมิภาคอาเซียนได้ร่วมลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน (Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord) ซึ่งมีมติเห็นชอบให้จัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี 2563

ต่อมาในเดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2550 ณ การประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 12 ที่กรุงเซบู ประเทศฟิลิปปินส์ คณะผู้นำได้มีมติปรับให้มีการจัดตั้งประชาคมแล้วเสร็จเร็วขึ้นภายในปี พ.ศ. 2558 และมีมติกำหนดกรอบความร่วมมือภายในประชาคมไว้ 3 ด้าน ซึ่งมีสถานะเสมือนเสาหลักสามเสาที่สัมพันธ์กัน อันประกอบไปด้วย ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political - Security Community: APSC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) (คณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจ สภาผู้แทนราษฎร, 2555)

อย่างไรก็ดี มีนักวิชาการหลายท่านแสดงความกังวลใจต่อการรวมตัวเป็นประชาคมครั้งนี้ โดยมีความกังวลใจในต่อการรวมตัวเป็นประชาคมของทั้ง 10 ประเทศอาเซียน ทั้งในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงทางการทหารที่อาจนำมาซึ่งความขัดแย้งด้านผลประโยชน์และความไม่ลงรอยกันในภูมิภาคซึ่งเหตุการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของสงครามและความสัมพันธ์ทางการทูตทำให้นักวิชาการในหลากหลายสาขาเสนอให้ทำการศึกษาระบบการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมอย่างจริงจัง เพื่อหวังจะคลี่คลายบรรเทาปัญหาความขัดแย้ง ความรู้สึกเป็นปรปักษ์ (Hostility) ความรู้สึกไม่เห็นใจ และไร้ความรู้สึกร่วม (Antipathy) (จุฑาพรรษ์ ผดุงชีวิต, 2550) ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นเหตุให้คณะกรรมการแห่งอาเซียน ได้เสนอเสาหลักที่ 3 ซึ่งครอบคลุมด้านสังคมและวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นมา ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดเสถียรภาพภายในภูมิภาค ตลอดจนส่งเสริมความเข้าใจและสร้างความ เป็นหนึ่งเดียวกันผ่านเสาหลักด้านสังคมวัฒนธรรมนี้ โดยมีการสนับสนุนให้มีการดำเนินการร่วมมือในด้านต่างๆ ทั้งในแง่ของการพัฒนาทางสังคม การศึกษาและการสื่อสารระหว่างกัน เพื่อสร้างการรับรู้ ทัศนคติ และวัฒนธรรมร่วมกัน เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างยั่งยืน โดยมีการส่งเสริมและดำเนินพันธกิจด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการมุ่งเน้นผลิตสื่อให้ความรู้ การส่งเสริมสื่อเชิงวัฒนธรรมต่างๆ การส่งเสริมสื่อบันเทิง สื่อกิจกรรม ตลอดจนมุ่งสร้างอัตลักษณ์และวัฒนธรรมร่วมกันในภูมิภาค

ทั้งนี้ ไม่ใช่เพียงแค่ความร่วมมือในฐานะประชาคมในปัจจุบันเท่านั้น เมื่อพิจารณาถึงประวัติความเป็นมาจะพบว่าประเทศในภูมิภาคอุษาคเนย์ทั้ง 10 นี้ มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นยาวนานนับตั้งแต่ในอดีต โดยเฉพาะในเรื่องของวัฒนธรรมที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกลมกลืนกัน ตลอดจนมีการรับส่งแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่เป็นพลวัตรระหว่างกันโดยตลอด ซึ่งมีบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15 ในฐานะดินแดน “สุวรรณภูมิ (Aurea Chersonesus)” (วารุณี โอสธารมย์, 2547) ด้วยพื้นฐานทางภูมิศาสตร์ กอปรกับสภาพภูมิประเทศมีพื้นที่ราบกว้างขวาง รวมทั้งเป็นศูนย์กลางเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและทางทะเล ทำให้ผู้คนในภูมิภาคนี้มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ตลอดจนด้วยระบบความเชื่อทางศาสนาที่คล้ายคลึงกัน จึงเกิดความสัมพันธ์ในรูปแบบเครือญาติมาแต่โบราณกาล ความสัมพันธ์ลักษณะเครือญาติทั้งทางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าวนี้ ถือเป็นหนึ่งในเรื่องสำคัญที่ก่อตัวให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่สำคัญภายในภูมิภาคอย่างยาวนานและยั่งยืน (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2549) ซึ่งการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในอาเซียนนั้น ถือเป็นรูปแบบการสื่อสารประเภทหนึ่ง ที่อาศัยการกลไกการรับส่งวัฒนธรรมผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ ในฐานะเครื่องมือทางการสื่อสาร โดยในอดีตจะอาศัยสื่อเชิงวัฒนธรรมประเพณีเป็นเครื่องมือสื่อสารหลัก เช่น ประเพณีและความเชื่อทางศาสนา การละเล่น นิทานพื้นบ้าน การร้องรำทำเพลง ตลอดจนการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมผ่านตัวบุคคล อย่างการแต่งงานข้ามเชื้อชาติในทุกชนชั้น (การแต่งงานของชาวจีนถึงคโปร์กับชาวมลายู และการเชกสมรสของชนชั้นกษัตริย์ในอดีต) หรือการอพยพของชาติพันธุ์ต่างๆ (การอพยพของชาวจีนโพ้นทะเลสู่อุษาคเนย์ทวีป หรือการอพยพชาวมอญสู่สยาม) (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2537) เป็นต้น ซึ่งการแลกเปลี่ยนเหล่านั้นก็ได้รังสรรค์วัฒนธรรมร่วมที่มีลักษณะเด่นชัดและคล้ายคลึงกัน ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมภายในภูมิภาค เช่น วัฒนธรรมข้าว (การรับประทานข้าว การปลูกข้าว พิธีเกี่ยวกับข้าว) วัฒนธรรมเกี่ยวกับแม่น้ำ ความเชื่อเรื่องผีสงว วัฒนธรรมชนชั้นวรรณะวัฒนธรรมการฟ้อนรำ (ระบำบารอง รำไทย ระบำอัสสรา ลำลาว ฟ้อนเวชยันดา

ฯลฯ) และการละเล่น วัฒนธรรมการแต่งกายและการทอผ้า วัฒนธรรมอาหาร และวัฒนธรรมด้านอักษร ภาษา วรรณคดี หรือค่านิยมทางสังคมอย่างการเคารพผู้อาวุโส และการพึ่งพาอาศัยกัน

เมื่อเทียบกับบริบทในปัจจุบัน ที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามามีบทบาทในการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมมากขึ้น เป็นเหตุให้สื่อมวลชนมีบทบาทที่สำคัญในการกำหนดการรับรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชนชาติใดชนชาติหนึ่ง หรือประเทศใดประเทศหนึ่ง โดยเฉพาะในเรื่องของวัฒนธรรม ภาพลักษณ์ และวิถีชีวิต ซึ่งช่วยให้ผู้คนในวัฒนธรรมหนึ่งเข้าถึงและสัมผัสกับชนชาติต่างๆ และกลุ่มต่างๆ โดยที่ไม่จำเป็นต้องเดินทางหรือพบปะกับผู้คนเหล่านั้นโดยตรง (เมตตา วิวัฒนากุล, 2548) มีการศึกษาหลายชิ้นแสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์การแลกเปลี่ยนและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมผ่านสื่อมวลชนภายในภูมิภาคอาเซียน ที่ชี้ให้เห็นถึงพลวัตรการแลกเปลี่ยนที่ไร้พรมแดนระหว่างกัน อย่างการรับชมละครไทยพากย์เสียงไตของพม่า การรับชมรายการบันเทิงไทยทางโทรทัศน์ของชาวมลายูเซีย (อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว, มปป.) ปรากฏการณ์ละครไทยเรื่องฮอโรโมนที่เข้าไปมีบทบาทในสังคมเวียดนาม หรือการเปิดรับสื่อจากเพื่อนบ้านในประเทศไทย เช่น การมีโฆษณาสินค้าจากประเทศลาวในสื่อกระแสหลักของไทย หรือการที่เพลงลาวสากลของวง Cells และ Over Dance โด่งดังและแพร่หลายเป็นที่รู้จักในประเทศ (ASEAN Beyond 2015, 2557)

การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกันข้างต้นมีส่วนในการสร้างวัฒนธรรมร่วมแห่งอาเซียนทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการขึ้น ทั้งจากการผ่านตัวกลาง (Mediator) อย่างสื่อมวลชน และการสร้างปฏิสัมพันธ์โดยตรงผ่านกิจกรรมและการดำเนินชีวิต ซึ่งในปัจจุบันเริ่มมีปรากฏให้เห็นมากขึ้นผ่านการส่งเสริมและการหล่อหลอมต่างๆ เช่น นโยบายทางการสื่อสารเพื่อเตรียมความพร้อมของภาครัฐ นโยบายการเรียนการสอนเรื่องวัฒนธรรมของประเทศสมาชิกในภูมิภาค การผลิตหนังสือ ตำรา การให้ข้อมูลของสื่อมวลชน ตลอดจนการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจและเชื่อม

โยงสายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ถือว่าเป็น การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่ช่วยให้ผู้คนในภูมิภาค เรียนรู้วิธีที่จะใช้ชีวิตร่วมกัน (Learn to live together) เกิดการปรองดองกัน (Harmonization) และเสริมสร้าง วัฒนธรรมแห่งอาเซียน (ASEAN Culture) ขึ้นใหม่อีกครั้ง โดยครั้งนี้ถือเป็นการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ที่มีการเชื่อมโยงไว้อย่างมีแบบแผน

เมื่อพิจารณาถึงสภาพการณ์ทางวัฒนธรรมของโลก ในปัจจุบัน เริ่มมีความสนใจที่จะทำการวัดระดับของ วัฒนธรรมที่ปรากฏขึ้นในประเทศต่างๆ โดยมีการให้ ความสำคัญในการพัฒนาเกณฑ์สำหรับใช้เป็นดัชนีเพื่อ วัดระดับของวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้นในระยะหลัง โดยทาง องค์การองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก (UNESCO) ได้เล็งเห็นถึง ความสำคัญของการวัดระดับของวัฒนธรรมในภูมิภาค ต่างๆ ของโลก และได้ริเริ่มการออกแบบการตรวจวัด ในเชิงปริมาณสำหรับใช้เป็นแนวทางในการตรวจสอบ สภาพการณ์ของวัฒนธรรมของประเทศสมาชิก ในลักษณะ การบูรณาการเครื่องมือสำรวจที่มีการเจนนับวัฒนธรรม ที่เคยอยู่ในรูปของนามธรรมให้สามารถเจนนับอย่างชัดเจน ในลักษณะรูปธรรมมากขึ้น โดยมีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า “กรอบสถิติทางวัฒนธรรมขององค์การสหประชาชาติ หรือ UNESCO Framework for Cultural Statistics (FCS)” ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดระดับทางวัฒนธรรม ในประเทศต่างๆ และเพื่อผลักดันให้มีการตรวจสอบสภาพ การณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นมาตรฐานเบื้องต้นร่วมกัน โดยกรอบดัชนีชี้วัดเบื้องต้นของ UNESCO นั้น มีลักษณะ เป็นกรอบชี้วัดโดยกว้างที่ครอบคลุมวัฒนธรรมแบบพื้นฐาน ซึ่งรูปแบบและวิธีการของ UNESCO ถูกพัฒนามาจากตัวบ่งชี้ ทางวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศผู้นำ (Leadership Group Culture: LEG-Culture) ซึ่งได้จัดทำขึ้นในปี 2547 (2004) พัฒนานจนเป็นกรอบมาตรฐานของ UNESCO จนแล้วเสร็จ ในปี 2550 (2007) (และปรับปรุงจนได้ตัวชี้วัดมาตรฐาน ในปี 2009) ต่อมากลุ่มสหภาพยุโรปได้มีการนำดัชนีชี้วัด ดังกล่าวนี้นมาปรับปรุงและพัฒนาให้เหมาะสมกับกลุ่ม ประเทศของตน เนื่องจากเล็งเห็นว่ากรอบตัวชี้วัดบางประการ ไม่ครอบคลุมและไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมภายในภูมิภาค

โดยกลุ่มสหภาพยุโรปได้ทำการศึกษาและประยุกต์กรอบ ดัชนีพื้นฐานของ UNESCO ร่วมกับการศึกษาวัฒนธรรม ประจำภูมิภาค จนได้เป็นดัชนีชี้วัดวัฒนธรรมแห่งสหภาพ ยุโรป (European Statistical System Network on Culture: ESSnet-Culture) และได้นำไปใช้ในการวัดและเผยแพร่ ในปี 2555 (2012)

อย่างไรก็ตาม สำหรับทวีปเอเซียนั้น เมื่อทำการเทียบเคียง และพิจารณารูปแบบของวัฒนธรรม จะพบว่ามีลักษณะ และสภาพการณ์ที่แตกต่างออกไปเช่นกัน โดยเฉพาะ อย่างยิ่งในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีรูปแบบ ทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะเมื่อเทียบกับวัฒนธรรม อื่นๆ ในภูมิภาค กอปรกับการที่เหล่าประเทศในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ยังมีความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม และปรากฏการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมมาโดยตลอด ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งปัจจุบันมีความพยายาม ที่จะสร้างและนำเสนอวัฒนธรรมร่วมอันเป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะของภูมิภาคขึ้นผ่านปฏิญญาและความร่วมมือ ในฐานะประชาคมอาเซียน ตลอดจนมีการนำเสนอ และผลิตซ้ำผ่านตัวกลางอย่างสื่อชนิดต่างๆ

จากความสำคัญข้างต้น เป็นเหตุให้ผู้วิจัยมุ่งพิจารณา สื่อมวลชนต่างๆ ในปัจจุบัน โดยเฉพาะสื่อที่เกี่ยวข้องกับ การให้ข้อมูลบนโทรทัศน์ ในฐานะหนึ่งในเครื่องมือทาง การสื่อสารเชิงวัฒนธรรมในประเทศกลุ่มอาเซียน โดยผนวกเข้ากับแนวคิดการเชื่อมโยงทางสังคมวัฒนธรรม ในแผนแม่บทของประชาคมอาเซียน ซึ่งผู้วิจัยให้ความสนใจ ที่กระบวนการสื่อสารสร้างฐานคติทางวัฒนธรรมร่วม ภายใต้อริบทประชาคมอาเซียนในปัจจุบัน ที่อาจนำ มาเทียบเคียงกับการสร้างความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรม ในลักษณะเครือญาติในอดีต โดยมีการอาศัยเครื่องมือ ทางการสื่อสารอย่างสื่อมวลชนเป็นตัวช่วยให้เกิดการ ตระหนักรู้ทางวัฒนธรรม (Cultural Awareness) ทั้งนี้ผู้ วิจัยมีเชื่อว่า หากสามารถวัดความระดับของวัฒนธรรม ร่วมอาเซียนที่ปรากฏในสื่อต่างๆ ที่เผยแพร่ในปัจจุบันได้ ก็น่าจะนำมาใช้เป็นหนึ่งในดัชนีที่ชี้วัดประสิทธิภาพของ การสื่อสารทางวัฒนธรรมผ่านสื่อต่างๆ ในฐานะเครื่องมือ ในการแพร่กระจาย/แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมได้เช่นกัน ทั้งนี้ จึงใคร่สนใจศึกษาหาตัวบ่งชี้ทางวัฒนธรรมอาเซียน

ตลอดจนพัฒนาเป็นมาตรฐานเชิงวัฒนธรรมในเชิงปริมาณ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาถึงระดับของวัฒนธรรมที่ผู้รับสารรับรู้ผ่านสื่อมวลชนชนิดต่างๆ และพัฒนาเป็นมาตรฐานเชิงวัฒนธรรมมาตรฐานของอาเซียนในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาถึงรูปแบบวัฒนธรรมที่ปรากฏในภูมิภาคตลอดจนรากเหง้าทางวัฒนธรรมอันมีที่มาร่วมกันในภูมิภาคอุษาคเนย์
- 2) เพื่อศึกษาถึงกรอบดัชนีและตัวบ่งชี้ทางวัฒนธรรมแห่งอาเซียน
- 3) เพื่อพัฒนามาตรวัดวัฒนธรรมร่วมแห่งอาเซียนในเชิงปริมาณ สำหรับใช้เจงนั้บปริมาณและระดับของวัฒนธรรมในสื่อชนิดต่างๆ

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จุดยืนทางการศึกษาและความเชื่อเบื้องต้นของทฤษฎีการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกพิจารณาใช้แนวทางของกลุ่มการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเป็นหลัก โดยมองเรื่องการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในเชิงบวก ผ่านแนวคิดของทฤษฎีที่ว่า การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกันจะนำมาซึ่งความร่ำรวยทางวัฒนธรรม (Cultural Enrichment) ระหว่างวัฒนธรรมที่แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ซึ่งมีจุดยืนทางทฤษฎีผ่านความเชื่อเบื้องต้นที่เป็นพื้นฐาน 3 ประการ (กาญจนา แก้วเทพ, 2544) ดังนี้

- 1) ความเชื่อเรื่องลักษณะร่วมหรือจุดร่วมทางวัฒนธรรม (Cultural Commonality) โดยมีความเชื่อว่าแม้วัฒนธรรมในอาเซียนจะมีความหลากหลายและภายในแต่ละวัฒนธรรมของภูมิภาคก็ล้วนมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมอื่นๆ อย่างไรก็ดี วัฒนธรรมของแต่ละประเทศในอาเซียนก็มีลักษณะร่วมหรือจุดร่วม (Commonality) ที่จะทำให้เกิดการเชื่อมโยงประสานระหว่างกันได้ซึ่งสะท้อนผ่านมิติ 4 ด้าน คือ มิติด้านการรับรู้ (ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติ โลกทัศน์และบรรทัดฐาน) มิติด้านการสื่อสารโดย

วัจนภาษา (คำพูด ตัวอักษรโครงสร้างหรือไวยากรณ์ที่ร่วมกัน) มิติด้านการสื่อสารโดยอวัจนภาษา และมิติด้านบริบทของการสื่อสาร (บริบททางวัฒนธรรม)

- 2) ความเชื่อในเรื่องธรรมชาติของวัฒนธรรม กลุ่มการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมมีความเชื่อว่า ทุกวัฒนธรรมนั้นจำเป็นต้องมีการปรับตัว/เปลี่ยนแปลง (Adaptation) อยู่ตลอดเวลา โดยการปรับตัวนั้นเกิดขึ้นได้โดยง่ายที่สุดจากการพบปะกับวัฒนธรรมอื่นๆ โดยเมื่อนุษย์ที่มาจากวัฒนธรรมหนึ่งต้องเข้าไปอยู่/สื่อสารแลกเปลี่ยนกับอีกวัฒนธรรมหนึ่งที่ต่างจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน จึงถือเป็นการเดินทางเข้าสู่โลกใบใหม่ กระบวนการเดินทางเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่นี้จึงต้องอาศัยกระบวนการที่เรียกว่าการปรับตัวทางวัฒนธรรม (Intercultural Adaptation Process) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

- 3) ความเชื่อในเรื่องของจุดต่างทางวัฒนธรรม นอกจากจุดร่วมทางวัฒนธรรมแล้ว ก็มีจุดต่างในเรื่องจุดต่างระหว่างวัฒนธรรม ซึ่งมีสัดส่วนเป็นหลักมากกว่าจุดร่วมแนวทางของกลุ่มการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมจึงมีความเชื่อว่าการขัดแย้งทางวัฒนธรรมเป็นผลที่เกิดจากความไม่เข้าใจกันในวัฒนธรรมระหว่างสองวัฒนธรรม จนขยายต่อออกไปเป็นความขัดแย้ง จึงจำเป็นต้องศึกษาวิจัยเพื่อให้เข้าใจความแตกต่างและความขัดแย้งดังกล่าว

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นจุดต่างทางวัฒนธรรมของทั้ง 10 ประเทศสมาชิก มีลักษณะเป็นอัตลักษณ์เชิงเดี่ยว กล่าวคือเป็นวัฒนธรรมจำเพาะที่เป็นผลจากการแบ่งแยกด้วยอาณาเขตของรัฐ และด้วยเหตุผลในการสร้างสามัญสำนึกทางวัฒนธรรมของแต่ละชาติ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากแนวคิดทางชาตินิยม ที่พยายามสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมแก่ชาติของตน ผู้วิจัยจึงไม่เลือกพิจารณานำเอาความต่างทางวัฒนธรรมภายในประเทศสมาชิกของอาเซียนมาพิจารณาในการศึกษา ทั้งนี้ แม้จะพบจุดต่างทางวัฒนธรรมภายในภูมิภาคอาเซียน ที่เมื่อเทียบกับวัฒนธรรมภายนอกแล้วมีลักษณะแตกต่างเป็นเอกลักษณ์ หากแต่เมื่อพิจารณาแล้ว มีลักษณะเป็นวัฒนธรรมเดี่ยว ผู้วิจัยเลือกพิจารณาไม่นำมารวมเป็นวัฒนธรรมอาเซียนในงานชิ้นนี้

ทฤษฎีนิเวศน์วิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology Theory)

เป็นทฤษฎีที่ผู้วิจัยนำมาใช้อธิบายถึงรากฐานทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากความเชื่อมโยงและการมีปฏิสัมพันธ์ของคนในภูมิภาคกับสภาพแวดล้อมหรือเหตุการณ์รอบตัวต่างๆ โดยตัวทฤษฎีกล่าวถึงความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขสภาพแวดล้อม และตัววัฒนธรรมยังมีวิวัฒนาการได้หลายแบบขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางสภาพแวดล้อมและระดับการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีของมนุษย์ในแต่ละแห่ง

เขตวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์ (Southeast Asian Cultural Area)

เพื่อให้เข้าใจถึงที่มาทางวัฒนธรรมในภูมิภาคอาเซียนนั้น จำเป็นต้องศึกษาโดยอาศัยความรู้ทางวัฒนธรรมเชิงมานุษยวิทยาทางเอเชียอาคเนย์ ซึ่งได้มีการกล่าวถึงเขตแดนทางวัฒนธรรมภายในภูมิภาค อันเป็นที่มาและรากฐานของวัฒนธรรมแห่งอาเซียน โดยการศึกษาชี้ให้เห็นว่า แต่เดิมอาณาเขตของวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์นั้นหมายถึงแค่อาณาเขตที่เป็นพื้นที่ในภาคพื้นทวีปอย่างประเทศไทย ลาว พม่า เวียดนาม และกัมพูชาเท่านั้น ส่วนพื้นที่ตั้งแต่ลาวไทยไปจนถึงเขตแดนของประเทศมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และบรูไนนั้น ถูกจำแนกออกเป็นเขตแดนวัฒนธรรมอื่นๆ เช่น เขตแดนวัฒนธรรม

อินโดนีเซีย (Indonesia Culture Area) เขตแดนวัฒนธรรมนิวกีนี (New Guinea Culture) หรือเขตแดนวัฒนธรรมอินโดมาเลย์ตะวันออก (East Indies and Malay Archipelago) เป็นต้น อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนักวิชาการทางวัฒนธรรมหลายคนง เช่น สังคมและมานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ได้ทำการจัดรวมบริเวณเขตวัฒนธรรมในภาคพื้นสมุทรเข้าเป็นวัฒนธรรมในเขตแดนเอเชียอาคเนย์ด้วย โดยได้ให้ความหมายใหม่ว่าเป็นเขตแดนทางวัฒนธรรมที่รวมทั้งแผ่นดินใหญ่และหมู่เกาะเข้าด้วยกัน ซึ่งการจัดเขตแดนวัฒนธรรมทั้งบริเวณภาคพื้นทวีปและภาคพื้นสมุทรเข้าด้วยกันนี้

รูปแบบ ลักษณะ และที่มาของสายสัมพันธ์วัฒนธรรมร่วมอาเซียน

เมื่อทำการศึกษาแบบผสมผสานตามแนวทางการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมและแนวทางมานุษยวิทยา ด้วยการนำทฤษฎีนิเวศน์วิทยาวัฒนธรรมและทฤษฎีการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมมาอธิบายร่วมกัน สามารถอธิบายภาพร่างของวัฒนธรรมร่วมของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ได้ โดยเมื่อนำทฤษฎีทางมานุษยวิทยาอย่างนิเวศน์วิทยาวัฒนธรรมมาอธิบาย จะพบสายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนในภูมิภาค ที่มีสืบเนื่องมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ จนเกิดการถ่ายทอด พัฒนาปรับปรุง และถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง ซึ่งมีมูลเหตุมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (By Nature) ดังนี้

ตารางที่ 1 พัฒนาการทางวัฒนธรรมของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์จำแนกตามยุคสมัย (รวบรวมข้อมูลทุกภูมิภาคจาก Milton Osborne (2000), (2013) ; สุจิตต์ วงษ์เทศ (2537),(2542), (2547), (2549), (2559); สมจินตนา รัตติสาร (2540); สาวิตรี สุวรรณสถิต (2540); เสริมสกุล โทณะวนิก (2553); มณฑิรา ตามีเมือง (2555), (2556); มิตตัน ออสบอร์น (2544); อุดม อรุณรัตน์ (2532); อนันนชัย จินดาวัฒน์ (2553))

ยุคสมัย	วัฒนธรรมที่ปรากฏ
คลาสสิก/ราก (ราว 27,000 ปีก่อน - ราวปี พ.ศ.1/ ก่อนค.ศ. 500ปี)	ข้าว, น้ำ,แร่ (สำริด-โลหะ-ดินบุก-เกลือ),เพิง, เครื่องปั้นดินเผา, มโหระทึก, ฝู, บูชาทบ-นก-งู-สุนัข, รากเหง้าภาษา, ไม้และพืชพื้นถิ่น (กล้วย, ไม้, มะพร้าว, หล้าแฝก, ทองดิ่ง, พลวง, เสม็ด, ต้นตาล, หวาย, ไม้ดอกหอม)
จารีต (พ.ศ.1000)	อิทธิพลจากอารยธรรมอินเดียและจีน เช่น ภาษา อักษร และวรรณคดี, การปกครอง-ชนชั้น-กษัตริย์-ขุนนาง, ศาสนา (วัฒนธรรมแบบฮินดู-พุทธ-อิสลาม), นาฏศิลป์ (การรำฟ้อน, การดนตรี-วงปี่พาทย์, การขับร้อง), ประเพณี-การละเล่น-เรื่องเล่า-ตำนาน, การแสดง อวจนภาษา (การกราบไหว้, การพนมมือ), วัฒนธรรมการแต่งกาย (การนุ่งผ้า, การคาดผ้า, การห่มผ้า, การพันผ้า), หัตถกรรม (สิ่งทอและจักสาน), ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม (อิทธิพลอินเดีย-จีน), เครื่องเทศ (อิทธิพลอินเดียและจีน ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมเรื่องการบริโภคและอาหาร)
อาณานิคม (คริสต์ศตวรรษที่ 16-19)	อิทธิพลจากวัฒนธรรมอาณานิคม (ตะวันตก) เช่น วัฒนธรรมเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ (ยางพารา/กาแฟ/ยาสูบ/น้ำตาล/ปาล์ม), ศาสนาคริสต์, อักษรและภาษา (อิทธิพลตะวันตก/เจ้าอาณานิคม -การใช้อักษรอังกฤษ, ดัตช์, ฝรั่งเศส), ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม (สถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล) และนาฏกรรมประยุกต์ที่ได้รับอิทธิพลจากอาณานิคม การปกครองของชาวตะวันตก (เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและค่านิยมของภูมิภาค)
สมัยใหม่ (หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ราว ค.ศ.1945)	อิทธิพลจากวัฒนธรรมสากล เช่น เครื่องแต่งประจำชาติ (วัฒนธรรมเครื่องนุ่งห่มประยุกต์ สากลแต่คงอัตลักษณ์), การรื้อฟื้นวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น คนตรีอาเซียน, การรื้อฟื้นพิธีกรรม (เพื่อการอนุรักษ์)

ทั้งนี้ เมื่อผู้วิจัยลองใช้การศึกษาเปรียบเทียบทางวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมภายในภูมิภาคอาเซียนกับวัฒนธรรมอื่นของโลก ตามแนวคิดนิเทศศาสตร์สายการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมแล้ว ร่วมกับการศึกษาเรื่องพลวัตทางวัฒนธรรมของภูมิภาค พบว่า รูปแบบวัฒนธรรมในยุคหลังส่วนใหญ่มีลักษณะเป็น Culture Universals (ลักษณะเป็นสากลร่วมของทุกวัฒนธรรม) และเมื่อทำการเทียบระยะห่างทางวัฒนธรรม (Cultural Distance Comparison) ก็ไม่พบความแตกต่างที่เป็นเอกลักษณ์มากเท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขต

ของวัฒนธรรมอาเซียนที่จะนำมาใช้เป็นดัชนีชี้วัด โดยพิจารณาคัดเลือกเฉพาะวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นรากในยุคที่ 1-2 และวัฒนธรรมที่เกิดจากการประยุกต์ในยุคที่3-4 (ที่มีลักษณะเป็นวัฒนธรรมร่วมแบบ Mid-point Adjustment, Mixing Adjustment และ Creative Adjustment Culture) ตลอดจนวัฒนธรรมที่มีลักษณะโดดเด่นในกระบวนการกลไกทางวัฒนธรรมและวัฒนธรรมที่ถูกรื้อฟื้นดังที่พบในพลวัตทางวัฒนธรรมของภูมิภาคเท่านั้น (ไม่นับวัฒนธรรมสากลนิยม หรือ Pop-culture ที่เมื่อนำไปเทียบกับเขตแดนวัฒนธรรมอื่นแล้วไม่มีความแตกต่าง)

ดัชนีชี้วัดทางวัฒนธรรมขององค์การสหประชาชาติและสหภาพยุโรป

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพิจารณาใช้กรอบสถิติทางวัฒนธรรมของสหประชาชาติ(UNESCO FCS, 2007; 2009) และระบบเครือข่ายสถิติทางวัฒนธรรมแห่งยุโรป (ESSnet-Culture, 2012) เป็นดัชนีเสริมในการสกัดเป็นตัวแปรเจเนนบลักษณะวัฒนธรรมร่วมที่ปรากฏในสื่อ ซึ่งกรอบสถิติดังกล่าวนี้เป็นดัชนีที่มีความเด่นชัดในการเจเนนบวัฒนธรรมเชิงรูปธรรมที่มีลักษณะเป็นวัตถุ จึงเป็นสาเหตุให้ผู้วิจัยคัดเลือกมาเป็นหนึ่งในเครื่องมือประกอบการพัฒนาเป็นมาตรวัดวัฒนธรรมร่วมแห่งอาเซียน

เมื่อพิจารณาการศึกษาเรื่องการวัดวัฒนธรรมจากงานทั้ง 2 ข้างต้น เป็นเครื่องยืนยันที่ชี้ให้เห็นว่า ปัจจุบันได้มีความพยายามในการสร้างดัชนีเพื่อใช้วัดจำนวนของวัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเหตุให้ในการศึกษาครั้งนี้ สนใจประยุกต์ใช้กรอบสถิติทางวัฒนธรรมของสหประชาชาติเป็นดัชนีเสริมในการนับลักษณะ

วัฒนธรรมร่วมที่ปรากฏในสื่อ ซึ่งเป็นดัชนีที่มีความเด่นชัดในการเจเนนบวัฒนธรรมเชิงรูปธรรมที่มีลักษณะเป็นวัตถุ จึงเป็นสาเหตุให้ผู้วิจัยคัดเลือกมาเป็นหนึ่งในเครื่องมือประกอบการวัดวัฒนธรรมร่วมแห่งอาเซียน อย่างไรก็ตามเมื่อผู้วิจัยทำการจัดเรียงตัวแปรตามหมวดหมู่ที่ UNESCO (Framework for Cultural Statistics: UNESCO FCS) และ EU (ESSnet-Culture) จัดทำไว้ร่วมกับลักษณะจำเพาะทางวัฒนธรรมของอาเซียน พบว่า มีตัวแปรหรือวัฒนธรรมของอาเซียนที่ปรากฏในข้อมูลปฐมภูมิสามารถนำไปจัดเรียงเข้าในกรอบแนวคิดทั้งสอง ในลักษณะดัชนีย่อยใน Domain หลักได้ และพบว่ามิวัฒนธรรมอันเป็นคุณลักษณะของอาเซียนบางส่วน ที่ไม่ถูกนับรวมเป็นดัชนีในภาพรวมของสหประชาชาติ ผู้วิจัยจึงทำการสร้างหมวดหมู่ใหม่ที่ไม่ปรากฏในกรอบดัชนีของ UNESCO และ EU โดยนำข้อมูลทุติยภูมิทั้งหมดที่ได้ศึกษามาจัดเรียงเป็นดัชนีเบื้องต้นอันประกอบไปด้วย 7 หมวดหมู่ 29 ดัชนีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2   กรอบดัชนีชี้วัดวัฒนธรรมอาเซียนในการศึกษาเบื้องต้น (The First Basic Indicator)

หมวดหมู่ (Cultural Domain)	ตัวแปรชี้วัด/ดัชนีชี้วัด (Indicating Variable/Cultural Index)
A มรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติ (A: Cultural and Natural Heritage)	A1 พิพิธภัณฑ์ A2 มรดกทางวัฒนธรรม A3 ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม A4 มรดกทางธรรมชาติ A5 พื้นที่แสดงวัฒนธรรม
B การแสดง และงานสมโภช (B: Performance Arts and Celebration)	B1 นาฏศิลป์ B2 เพลง B3 เทศกาล งานเฉลิมฉลอง และงานวัด B4 การแสดงแบบผสมผสาน/ประยุกต์
C ทศนศิลป์และศิลปหัตถกรรม (C: Visual Arts and Arts Crafts)	C1 งานจิตรศิลป์ C2 ภาพถ่าย C3 หัตถกรรมงานฝีมือ
D งานวรรณกรรม (D:Literature)	D1 คัมภีร์/ตำรา/หนังสือ D2 สิ่งพิมพ์ D3 สื่อสิ่งพิมพ์รูปแบบอื่นๆ D4 เอกสารสำคัญ/จดหมายเหตุ
E งานสถาปัตยกรรม (E:Architecture)	E1 สถาปัตยกรรม E2 การออกแบบและตกแต่ง E3 วัฒนธรรมสิ่งปลูกสร้างอาเซียน
F กีฬาและกิจกรรมนันทนาการ (F: Sports and Recreation)	F1 กีฬา F2 การละเล่น
G มรดกเชิงวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (G:Intangible Cultural Heritage – ICH)	G1 ขนบธรรมเนียมที่ถ่ายทอดสู่รุ่นต่อรุ่นโดยการบอกเล่า G2 ความเชื่อ G3 ภาษา G4 การปฏิบัติทางสังคม/วิถีประชา G5 องค์ความรู้/ภูมิปัญญา

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเบื้องต้นแบบผสมผสาน ระหว่างงานวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณซึ่งประกอบไปด้วยวิธีการ 3 ส่วน ดังนี้

1) การพยากรณ์แนวโน้มด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ซึ่งประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการคุณวุฒิ จากสาขาที่เกี่ยวข้องจำนวน 7 ท่าน ซึ่งมีช่วงอัตราการคลาดเคลื่อนที่ระดับ .70-.58 และความคลาดเคลื่อนลดลงที่ระดับ .12 (Macmillan, 1971 อ้างถึงใน มนต์ชัย เทียนทอง, 2548) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ เป็นนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญที่มีผลงานเชิงวิชาการเป็นที่ยอมรับ ได้รับการตีพิมพ์ผลงาน เคยนำเสนอผลงานในวงการวิชาการมาไม่น้อยกว่า 10 ชิ้น และ/หรือมีความเกี่ยวข้องในลักษณะการทำงานในสายงานด้านนั้นๆ ไม่น้อยกว่า 5 ปี แบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 รอบ โดยในแต่ละรอบจะใช้เวลาในการส่งและตอบรอบละไม่เกิน 3-6สัปดาห์ ซึ่งใช้กระบวนการในการวิจัยประมาณ6เดือน โดยทำการวิเคราะห์ด้วยการหาค่ามัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range: IR) ร่วมกับข้อเสนอแนะเชิงคุณภาพ ซึ่งหากพบว่าค่า IR มีค่าน้อย (IR ≤ 1.50) แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่ค่อนข้างสอดคล้องกัน (Consensus) สามารถสรุปความได้

2) การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันอันดับที่ 2 (Second Order Confirmatory Factor Analysis)นำผลที่ได้จากขั้นตอนเดลฟาย มาสร้างเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีการของไลเคิร์ท(1932 อ้างถึงใน จอย ทองถล่มลี, 2555) เพื่อสรุปขอบข่ายของตัวบ่งชี้วัฒนธรรมอาเซียน โดยแบบสอบถามประกอบด้วย 2 ส่วนคือ (1) การให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกรอบ นิยาม ลักษณะ และขอบข่ายวัฒนธรรมอาเซียน ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้จากขั้นตอนเดลฟาย (2) การสอบถามระดับความสำคัญที่มีต่อลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้วัฒนธรรมร่วมอาเซียน โดยนำแบบสอบถามนี้ไปทำการสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพเป็นนักศึกษา ที่ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมศึกษามานุษยวิทยา สังคมวิทยาและเอเชียอาคเนย์ศึกษา จำนวน 720 คน (Hair et al., 1995 อ้างถึง

ใน David Hemsworth, Christobal Sanchez-Rodriguez และ Bruce Bidgood, 2005; Comrey & Lee, 1992 อ้างถึงใน เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย,2549) จาก 6 ภูมิภาคของประเทศไทยที่มีพรมแดนเชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน หรืออยู่ในเขตที่เป็นเป้าหมายการเดินทางในภูมิภาคเป็นผู้พิจารณา จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันอันดับที่ 2 เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3) การวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis)จากรายการทางโทรทัศน์ประเภทให้ข้อมูล ที่มีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกรายการ จากวัตถุประสงค์ของรายการ และเนื้อหาของรายการ ทำการศึกษาจากรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศในช่วงปี พ.ศ. 2556-2557 (ช่วงเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน) ประเภทรายการที่มุ่งเน้นการให้ข้อมูลแก่ผู้รับสาร 2 รูปแบบ ได้แก่ รายการสารคดี (Feature and Documentary) และสารคดีข่าวทางโทรทัศน์ (Television News Magazine) โดยขึ้นแรกคัดเลือกรายการทั้ง 2 ประเภท จำนวน 6 รายการ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิเทศศาสตร์และวัฒนธรรมพิจารณาความเหมาะสม และคัดเลือกจนเหลือ 1 รายการ ทั้งนี้มีมติเห็นชอบรายการจดหมายเหตุกรุงศรี (Jod Mai Hed Krungsri: Krungsri’s Archive) ซึ่งเป็นรายการส่งเสริมวัฒนธรรมและให้ความรู้ที่ออกอากาศทุกวัน ในช่วงเวลาข่าวภาคค่ำ ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 จำนวนทั้งสิ้น 100 ตอน

ผลการวิจัย

การพยากรณ์แนวโน้มด้วยเทคนิคเดลฟาย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย พบว่าดัชนีเบื้องต้น ได้รับการปรับปรุงและเสนอแนะเพิ่มเติมจาก 7 หมวดหมู่ 29 ดัชนี เป็น 9 หมวดหมู่ 47 ดัชนี (ในกระบวนการการเดลฟายครั้งที่ 2) ซึ่งมีค่าผ่านเกณฑ์มาตรฐาน กล่าวคือ ได้รับฉันทามติเป็นเอกฉันท์(Consensus) ว่ามีความเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุด (Me 4-5, IR ≤1.50) และได้รับมติยืนยันการปรับปรุงดังตารางสรุปต่อไปนี้

ตารางที่ 3 สรุปตัวแปรที่ได้จากการวิเคราะห์ผลด้วยเทคนิคเดลฟาย

หมวดหมู่ (Cultural Domain)	ตัวแปรชี้วัด/ดัชนีชี้วัด (Indicating Variable/Cultural Index)	ค่ามัธยฐาน (Me)	ค่าพิสัยอินเทอร์ควอไทล์ (IR)
A มรดกทางวัฒนธรรม และมรดกทางธรรมชาติ (A: Cultural and Natural Heritage)	X1 พิพิธภัณฑ์ (สถานที่) (ASEAN Cultural Museum)	5	0.0
	X2 พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต (ASEAN Living Museum)	5	0.0
	X3 พิพิธภัณฑ์เสมือนจริง (ASEAN Virtual Museum)	5	0.0
	X4 มรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน (ASEAN Cultural Heritage)	5	0.0
	X5 ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Cultural Landscape)	4	1.0
	X6 มรดกทางธรรมชาติของอาเซียน (ASEAN Natural Heritage)	5	0.0
	X7 พื้นที่แสดงคุณค่าวัฒนธรรมทางการเกษตรอาเซียน (ASEAN Agricultural Field)	4	1.0
	X8 พื้นที่แสดงคุณค่าวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อาเซียน (ASEAN Ethnic Field)	5	0.0
B การแสดง และงาน สมโภช(B: Performance Arts and Celebration)	X9 นาฏศิลป์อาเซียน (ASEAN Performing Arts)	5	0.0
	X10 เครื่องดนตรีอาเซียน (ASEAN Instrument)	5	0.25
	X11 บทเพลงอาเซียน (ASEAN Songs)	5	1.0
	X12 การประพันธ์เพลงแห่งอาเซียน (ASEAN Compositions)	4	1.25
	X13 การแสดงแบบผสมผสาน ประยุกต์ และการแสดงร่วมสมัยแห่งอาเซียน (Cultural Combined Arts of ASEAN and ASEAN Contemporary Arts)	5	1.0
	X14 เทศกาล งานเฉลิมฉลอง และงานวัด (ASEAN Festivals, Feasts and Fairs)	5	1.0
C ทักษะศิลป์ และศิลป หัตถกรรม (C: Visual Arts and Arts Crafts)	X15 ภาพวาด (ASEAN Painting)	5	0.75
	X16 ภาพเขียน (ASEAN Drawing)	5	0.75
	X17 ประติมากรรม / งานปั้น (ASEAN Sculpture)	5	0.0
	X18 ภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของอาเซียน (ASEAN Historical and Cultural Photography)	5	0.0
	X19 หัตถกรรมเครื่องรัก (ASEAN Lacquering)	5	0.25
	X20 หัตถกรรมเครื่องเงิน (ASEAN Lacquered Wickerwork)	5	0.25
	X21 หัตถกรรมเครื่องถม (ASEAN Nielloware)	5	0.25
	X22 หัตถกรรมเครื่องจักสาน (ASEAN Basketry)	5	0.0

ตารางที่ 3 สรุปตัวแปรที่ได้จากการวิเคราะห์ผลด้วยเทคนิคเดลฟาย (ต่อ)

หมวดหมู่ (Cultural Domain)	ตัวแปรชี้วัด/ดัชนีชี้วัด (Indicating Variable/Cultural Index)	ค่ามัธยฐาน (Me)	ค่าพิสัยอิน เทอร์ควอ ไทล์ (IR)
D งานวรรณกรรม (D:Literature)	X23 วรรณกรรมราชสำนัก หรือวรรณคดีลายลักษณ์ (Royal / Aristocratic Literature of ASEAN)	5	0.25
	X24 วรรณกรรมโบราณ (ASEAN Ancient Literature)	5	0.0
	X25 วรรณกรรมพื้นบ้าน (Folk Tale or ASEAN Local Literature)	5	0.25
	X26 วรรณกรรมปัจจุบัน (ASEAN Modern Literature)	5	0.25
	X27 วารสารสิ่งพิมพ์เชิงวัฒนธรรม (Cultural Press and Journal of ASEAN)	5	0.0
	X28 จดหมายเหตุอาเซียน (ASEAN Archives)	5	0.0
	X29 สื่อสิ่งพิมพ์รูปแบบอื่นๆ (Other Cultural Printed Matter of ASEAN)	5	0.0
E งานสถาปัตยกรรม (E: Architecture)	X30 สถาปัตยกรรมวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Cultural Architecture)	5	1.0
	X31 ลวดลายและการตกแต่งแบบอาเซียน (ASEAN Cultural Design and Decoration)	5	1.0
	X32 โครงสร้างสิ่งปลูกสร้างแห่งอาเซียน (ASEAN Cultural Building Structure)	4	1.0
F กีฬาและนันทนาการ (F: Sports and Recreation)	X33 กีฬาอาเซียน (ASEAN Traditional Sports)	5	1.0
	X34 การเล่นแห่งอาเซียน (ASEAN Cultural Recreation)	5	1.0
G มรดกเชิงวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (G:Intangible Cultural Heritage – ICH)	X35 ขนบธรรมเนียมที่ถ่ายทอดสู่รุ่นต่อรุ่นโดยการบอกเล่า (Oral Traditions and Expressions of ASEAN)	5	1.0
	X36 ความเชื่อ (ASEAN Rituals)	5	0.0
	X37 ภาษา (ASEAN Languages)	5	0.0
	X38 บรรทัดฐานของสังคม/แบบแผนทางสังคม (ASEAN Norm and Social Practices)	4	1.0
	X39 องค์ความรู้และภูมิปัญญาแห่งอาเซียน (ASEAN Knowledge and Wisdom)	5	0.0
H วัฒนธรรมด้านอาหาร (H: Cultural Foods)	X40 อาหารประจำชาติอาเซียน (ASEAN National Foods)	5	0.25
	X41 อาหารอาเซียน-อินเดียและอาหรับ (ASEAN-Indian and Arabian Foods)	5	1.0
	X42 อาหารอาเซียน-จีน (ASEAN-Chinese Foods)	4.5	1.0

ตารางที่ 3 สรุปตัวแปรที่ได้จากการวิเคราะห์ผลด้วยเทคนิคเดลฟาย (ต่อ)

หมวดหมู่ (Cultural Domain)	ตัวแปรชี้วัด/ดัชนีชี้วัด (Indicating Variable/Cultural Index)	ค่ามัธยฐาน (Me)	ค่าพิสัยอินเทอร์ควอไทล์ (IR)
H วัฒนธรรมด้านอาหาร (H: Cultural Foods)	X43 อาหารอาเซียนประยุกต์ตะวันตก (ASEAN-Western Foods)	4.5	1.25
	X44 อาหารพื้นเพ/พื้นถิ่นอาเซียน (ASEAN Lineage Local Foods)	5	1.25
I วัฒนธรรมการแต่งกาย (I: Cultural Costume)	X45 เครื่องแต่งกายประจำชาติอาเซียน (ASEAN National Costume)	5	0.25
	X46 ญาอาเซียน (ASEAN Fabric)	4.5	1.50
	X47 วัฒนธรรมการแต่งกายแบบดั้งเดิม (ASEAN Original Cultural Dressing)	5	1.0

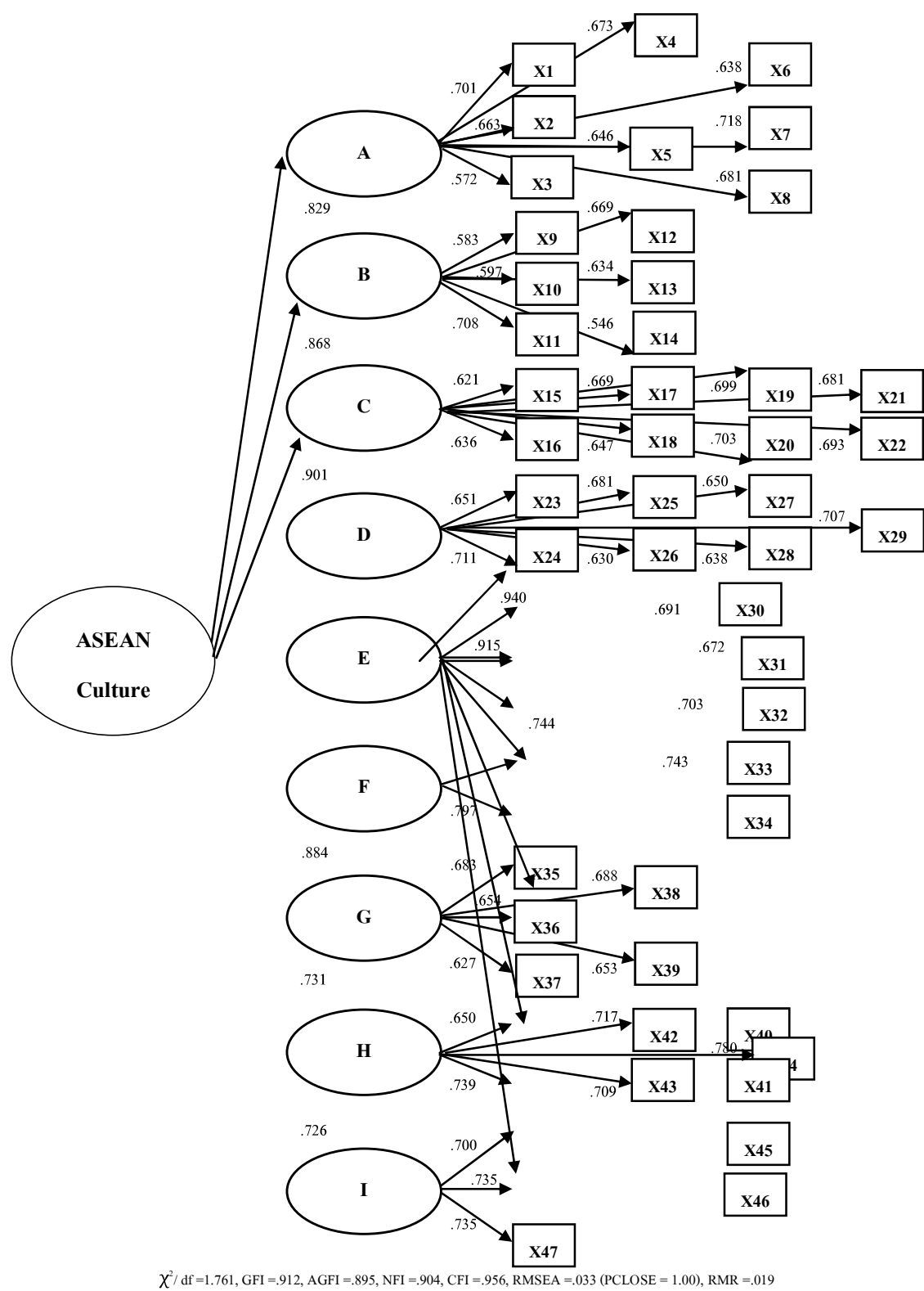
การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 2

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของตัวชี้วัดวัฒนธรรมอาเซียนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีสมมติฐานว่าโมเดลตัวชี้วัดที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้อง

กับข้อมูลประจักษ์ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์สามารถสรุปผลสถิติตรวจสอบโมเดล (Model Fit Summary) คำนวณน้ำหนักสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Regression weight/Path coefficient) และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (Estimating Predicted Coefficients: R2) ของโมเดลตัวชี้วัดวัฒนธรรมอาเซียนสำหรับสื่อดังนี้

ตารางที่ 4 สรุปผลสถิติตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล

ดัชนี (Indication)	เกณฑ์ (Criterion)	ค่าที่ได้จากการวิเคราะห์	ผลการประเมิน
χ^2/ df (CMIN/DF)	< 2	1.761	ผ่าน
GFI	≥.90	.912	ผ่าน
AGFI	≥.80	.895	ผ่าน
NFI	≥.90	.904	ผ่าน
CFI	≥.90	.956	ผ่าน
RMSEA	.50 - .80 (PCLOSE > .05)	.033	ผ่าน
RMR	< .05	.019	ผ่าน

ภาพที่ 1 โมเดลสมการเชิงโครงสร้างตัวชี้วัดวัฒนธรรมอาเซียนสำหรับสื่อ

ตารางที่ 5 สรุปค่าน้ำหนักสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของโมเดล

ตัวแปร	Regression weight	R ²	ร้อยละการทำนาย (%)
A <--- ASEAN	.829	.687	68.7%
B <--- ASEAN	.868	.754	75.4%
C <--- ASEAN	.901	.812	81.2%
D <--- ASEAN	.940	.883	88.3%
E <--- ASEAN	.915	.837	83.7%
F <--- ASEAN	.744	.553	55.3%
G <--- ASEAN	.884	.781	78.1%
H <--- ASEAN	.731	.534	53.4%
I <--- ASEAN	.726	.527	52.7%

โดยสรุป โมเดลตัวชี้วัดวัฒนธรรมร่วมอาเซียนสำหรับสื่อซึ่งมีลักษณะเป็นโมเดลปัจจัยองค์ประกอบ 2 อันดับ อันประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก(ASEAN) 1 องค์ประกอบ องค์ประกอบรอง (A-I) 9 องค์ประกอบ และตัวแปรบ่งชี้ (X1-X47) 47 ตัว

เมื่อพิจารณาค่าสถิติสำหรับการตรวจสอบ (Model Fit Indices) พบว่า มีโมเดลที่ค่าหวั่งมีความสอดคล้องกับโมเดล ข้อมูลเชิงประจักษ์ [$\chi^2/df=1.761$, GFI =.912, AGFI =.895, NFI =.904, CFI =.956, RMSEA =.033 (PCLOSE = 1.00), RMR =.019)] โดยมีค่าน้ำหนักสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในระดับสูง (Regression weight/Path coefficient) อยู่ระหว่าง .726 - .940 และมีประสิทธิภาพการทำนายของโมเดล (Estimating Predicted Coefficients) คิดเป็นร้อยละ 52.7 - 88.3 (R2 between .527 - .883)

จากผลการวิเคราะห์ทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าโมเดลตัวชี้วัดวัฒนธรรมร่วมอาเซียนสำหรับสื่อ ในงานวิจัยชิ้นนี้ มีความเหมาะสมและผ่านเกณฑ์การทดสอบทางสถิติ สามารถใช้อ้างอิงในการวัฒนธรรม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการเจนนับวัฒนธรรมร่วมอาเซียนสำหรับสื่อต่างๆ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2556)

ผลการวิเคราะห์เนื้อหา

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เนื้อหารายการจดหมายเหตุกรุงศรี ที่ออกอากาศในช่วงมกราคมถึง ธันวาคม 2556 จำนวนทั้งสิ้น 100 ตอน ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงปริมาณ (Quantitative Content Analysis) ผ่านเครื่องมือเจงนับที่พัฒนาได้จากขั้นตอนการวิเคราะห์องค์ประกอบเจงยืนยันอันดับที่ 2 (Second Order Confirmatory Factor Analysis: Second Order CFA) ในรูปแบบของแผ่นบันทึกข้อมูล (Tally Sheet) โดยเจงนับเนื้อหาใน 3 ส่วนประกอบ คือ ภาพเสียง/คำบรรยายและบทโทรทัศน์ เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของเครื่องมือ โดยผลที่ได้จัดเป็นกลุ่มประเภทตามระดับปริมาณการปรากฏในชิ้นงานตัวอย่าง ด้วยวิธีการเรียงลำดับตามความถี่ที่ปรากฏจากน้อยไปหามาก จากนั้นใช้วิธีการแบ่งชั้นของข้อมูลในลักษณะอันตรภาคชั้น ด้วยวิธีการแบ่งตามขอบเขตข้อมูลด้วยพิสัยควอไทล์ 3 ระดับ (Third Ranks of Quartile Range) คือ กลุ่มวัฒนธรรมที่ปรากฏในระดับน้อย (Minimal Appearance) กลุ่มวัฒนธรรมที่ปรากฏในระดับปานกลาง (Moderate Appearance) และกลุ่มวัฒนธรรมที่ปรากฏในระดับมาก (Maximal Appearance) โดยจัดเรียงระดับตามกลุ่มได้ ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 การจัดกลุ่มระดับปริมาณวัฒนธรรมที่ปรากฏในชิ้นงานที่คัดเลือกมาทั้ง 100 ตอน

ระดับน้อย	ระดับปานกลาง	ระดับมาก
H2 อาหารอาเซียน-อินเดียและอาหรับ (ASEAN-Indian and Arabian Foods) (Fe = 0)	H5 อาหารพื้นเพ/พื้นถิ่นอาเซียน (ASEAN Lineage Local Foods) (Fe = 8)	D1 วรรณกรรมราชสำนัก หรือวรรณคดีลายลักษณ์ (Royal / Aristocratic Literature of ASEAN) (Fe = 23)
F1 กีฬาอาเซียน (ASEAN Traditional Sports) (Fe = 1)	I1 เครื่องแต่งกายประจำชาติอาเซียน (ASEAN National Costume) (Fe= 10)	I2 ญาอาเซียน (ASEAN Fabric) (Fe=24)
H1 อาหารประจำชาติอาเซียน (ASEAN National Foods) (Fe = 1)	A7 พื้นที่แสดงคุณค่าวัฒนธรรมทางการเกษตรอาเซียน (ASEAN Agricultural Field) (Fe = 11)	I3 วัฒนธรรมการแต่งกายแบบดั้งเดิม (ASEAN Original Cultural Dressing) (Fe = 24)
H3 อาหารอาเซียน-จีน (ASEAN-Chinese Foods) (Fe = 1)	C5 หัตถกรรมเครื่องรัก (ASEAN Lacquering) (Fe = 11)	C3 ประติมากรรม / งานปั้น (ASEAN Sculpture) (Fe = 25)
H4 อาหารอาเซียนประยุกต์ตะวันตก (ASEAN-Western Foods) (Fe = 1)	D2 วรรณกรรมโบราณ (ASEAN Ancient Literature) (Fe = 13)	D7 สื่อสิ่งพิมพ์รูปแบบอื่นๆ (Other Cultural Printed Matter of ASEAN) (Fe = 25)
A6 มรดกทางธรรมชาติของอาเซียน (ASEAN Natural Heritage) (Fe=2)	D5 วารสารสิ่งพิมพ์เชิงวัฒนธรรม (Cultural Press and Journal of ASEAN) (Fe = 13)	A5 ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Cultural Landscape) (Fe=28)
B5 การแสดงแบบผสมผสาน ประยุกต์ และการแสดงร่วมสมัยแห่งอาเซียน (Cultural Combined Arts of ASEAN and ASEAN Contemporary Arts) (Fe=2)	C2 ภาพเขียน (ASEAN Drawing) (Fe=14)	E2 ลวดลายและการตกแต่งแบบอาเซียน (ASEAN Cultural Design and Decoration) (Fe = 28)
D3 วรรณกรรมพื้นบ้าน (Folk Tale or ASEAN Local Literature) (Fe = 2)	A1 พิพิธภัณฑ์ (สถาน) (ASEAN Cultural Museum) (Fe = 17)	E3 โครงสร้างสิ่งปลูกสร้างแห่งอาเซียน (ASEAN Cultural Building Structure) (Fe = 32)
D4 วรรณกรรมปัจจุบัน (ASEAN Modern Literature) (Fe = 3)	A3 พิพิธภัณฑ์เสมือนจริง (ASEAN Virtual Museum) (Fe = 17)	A8 พื้นที่แสดงคุณค่าวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อาเซียน (ASEAN Ethnic Field) (Fe = 33)
F2 การละเล่นแห่งอาเซียน (ASEAN Cultural Recreation) (Fe = 3)	B2 เครื่องดนตรีอาเซียน (ASEAN Instrument) (Fe = 17)	A4 มรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน (ASEAN Cultural Heritage) (Fe=36)
B4 การประพันธ์เพลงแห่งอาเซียน (ASEAN Compositions) (Fe = 5)	A2 พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต (ASEAN Living Museum) (Fe = 19)	D6 จดหมายเหตุอาเซียน (ASEAN Archives) (Fe = 36)
B6 เทศกาล งานเฉลิมฉลองและงานวัด (ASEAN Festivals, Feasts and Fairs) (Fe = 5)	B1 นาฏศิลป์อาเซียน (ASEAN Performing Arts) (Fe = 19)	G4 บรรทัดฐานของสังคม/แบบแผนทางสังคม (ASEAN Norm and Social Practices) (Fe = 36)
C6 หัตถกรรมเครื่องเงิน (ASEAN Lacquered Wickerwork) (Fe = 5)	G1 ขนบธรรมเนียมที่ถ่ายทอดสู่รุ่นต่อรุ่น โดยการบอกเล่า (Oral Traditions and Expressions of ASEAN) (Fe = 19)	G2 ความเชื่อ (ASEAN Rituals) (Fe=39)
C8 หัตถกรรมเครื่องจักสาน (ASEAN Basketry) (Fe = 5)	C1 ภาพวาด (ASEAN Painting) (Fe=20)	C4 ภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของอาเซียน (ASEAN Historical and Cultural Photography) (Fe = 44)
B3 บทเพลงอาเซียน (ASEAN Songs) (Fe = 7)	G3 ภาษา (ASEAN Languages) (Fe=20)	E1 สถาปัตยกรรมอาเซียน (Cultural Architecture) (Fe = 44)
C7 หัตถกรรมเครื่องถม (ASEAN Nielloware) (Fe = 7)	G5 องค์ความรู้และภูมิปัญญาแห่งอาเซียน (ASEAN Knowledge and Wisdom) (Fe = 20)	

สำหรับภาพรวมในการแจกแจงนับปริมาณวัฒนธรรมสามารถแทนค่าในสมการเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ของการปรากฏวัฒนธรรม (สัมประสิทธิ์การทำนายจำนวนวัฒนธรรมที่พึงนำเสนอ) ดังสมการ Expected Content Coefficient = แทนค่าได้ = 0.1648 (Stufflebeam & Shinkfield, 2007) หมายความว่าหากใน 1 ตอนของรายการ ควรจะต้องนำเสนอวัฒนธรรมตามตัวชี้วัดทั้ง 47 ตัว ตัวอย่างชิ้นงานที่คัดเลือกมานี้มีความสามารถที่จะทำนาย/นำเสนอเนื้อหาได้ คิดเป็นร้อยละ 16.48 ของปริมาณวัฒนธรรมที่ควรจะมี/ควรนำเสนอทั้งหมดในหนึ่งตอน ทั้งนี้ ในส่วนของประเมินคุณภาพของเครื่องมือ (แผ่นบันทึกข้อมูล) ด้วยการวิเคราะห์การแจกแจงวัฒนธรรมอาเซียนที่ปรากฏในรายการ ไม่พบว่า มีเนื้อหาในส่วนใดที่ไม่สามารถแจกแจงด้วยตัวชี้วัดที่พัฒนาได้จากงานวิจัย จึงอนุมานได้ว่าเครื่องมือแจกแจงที่พัฒนาได้จากตัวแปรชี้วัดในงานชิ้นนี้ทั้ง 47 ตัวแปร มีประสิทธิภาพในการแจกแจงวัฒนธรรมอาเซียนได้อย่างครอบคลุมและมีศักยภาพในการคัดกรองวัฒนธรรมจากเนื้อหาในรายการได้เป็นที่น่าพอใจ

การอภิปรายผลการวิจัย

ทำการนำเสนอผลการอภิปรายใน 2 ส่วน ได้แก่ (1)การอภิปรายผลจากการพยากรณ์แนวโน้มด้วยเทคนิคเดลฟาย (2) การอภิปรายผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ซึ่งการสรุปและอภิปรายผลในส่วนต่างๆ มีดังต่อไปนี้

การอภิปรายผลจากการพยากรณ์แนวโน้มด้วยเทคนิคเดลฟายพบองค์ประกอบหลักและตัวแปรเพิ่มเติม ที่มีความแตกต่างจากตัวแปรเบื้องต้นของ UNESCO FCS (2007, 2009) และสหภาพยุโรป (ESSnet-Culture, 2012) ได้แก่ กลุ่ม H วัฒนธรรมด้านอาหาร (Cultural Foods) และกลุ่ม I วัฒนธรรมการแต่งกาย (Cultural Costume) ซึ่งเมื่อผู้วิจัยได้พิจารณาจากเอกสารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้วพบว่า มีลักษณะเป็นเครื่องบ่งชี้ทางวัฒนธรรมที่เด่นชัดของภูมิภาค โดย ภาสกร วงศ์ดาวัน (2556) แสดงทัศนะในความเป็นอาเซียนว่า ล้วนเกิดจากสิ่งบ่งชี้ทางวัฒนธรรมต่างๆ อย่างเช่น เครื่องแต่งกาย อาหาร การละเล่น ศิลปะการแสดง งานวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม อันเป็นผลผลิตจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมทั้งจากภายในและ

ภายนอก ตลอดจนการสร้างสรรค์รูปแบบทางวัฒนธรรมที่เป็นพลวัตจนเกิดเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอาเซียนในที่สุด สอดคล้องกับการให้ความสำคัญกับตัวแปรที่ได้จากวิธีการเดลฟายในบทที่ 4 ซึ่งได้รับการเสนอเพิ่มเติมจากคณะผู้เชี่ยวชาญ คือ กลุ่มวัฒนธรรมด้านอาหาร และกลุ่มวัฒนธรรมด้านเครื่องแต่งกาย

ทั้งนี้ ตัวแปรทางวัฒนธรรมอย่างกลุ่มเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย และกลุ่มอาหารนั้น ยังถูกให้คุณค่าในการนำเสนอความเป็นมาทางชาติพันธุ์และประวัติศาสตร์ของอยุธยาอยุธยาซึ่งปรากฏหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรมทั้งสองกลุ่มนี้มีลักษณะร่วมและคล้ายคลึงกันดังที่มีการให้ข้อมูลและทำการจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่สำคัญของประเทศสมาชิกอาเซียน (ข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจของผู้วิจัย) ทั้งกลุ่มประเทศภาคพื้นสมุทร (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมาเลเซีย Museum Negara, พิพิธภัณฑประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์แห่งมะละกา Melaka History and Ethnography Museum และพิพิธภัณฑผู้ว่าการรัฐ Governor’s Museum) และกลุ่มประเทศภาคพื้นทวีป (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา และหอพิพิธภัณฑแห่งชาติลาว) ซึ่งเป็นหลักฐานทางโบราณคดีที่ชี้ให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่มีร่วมกันของชาติพันธุ์อาเซียน (สำรวจข้อมูลในพิพิธภัณฑของมาเลเซีย ณ วันที่ 6-9 พ.ค. 59, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร 12 มิ.ย. 59, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา 11 พ.ค. 59, หอพิพิธภัณฑแห่งชาติ Lao National Museum 21 มิ.ย. 59)โดยเมื่อทำการอภิปรายผลสามารถอภิปรายผลจำแนกตามกลุ่มตัวแปรทั้ง 2 ได้ ดังนี้

1)กลุ่มตัวแปรองค์ประกอบวัฒนธรรมด้านเครื่องแต่งกาย ในส่วนของเครื่องแต่งกาย จากการศึกษาของ ศักดา บันเหนงเพ็ชร (2552) เรื่องบุคลิกภาพและมารยาททางวัฒนธรรมชี้ให้เห็นถึงความความสอดคล้องและสนับสนุนถึงเหตุผลในการเพิ่มตัวแปรเรื่องวัฒนธรรมเครื่องแต่งกายของผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการเดลฟาย โดยผลจากการศึกษาพบว่า เครื่องแต่งกายและรูปแบบการแต่งกายเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งของวัฒนธรรม เป็นเครื่องสะท้อนค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับกาละ (Time) และเทศะ (Space) ในสังคมวัฒนธรรมต่างๆ ทั้งยังเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ

บางอย่างในสังคม เช่น การแต่งกายให้เหมาะสมกับโอกาส การเลือกสวมใส่สีของเสื้อผ้ากับวาระและบริบททางสังคม ตลอดจนใช้เป็นเครื่องแสดงบทบาทต่างๆ ในระบบทางวัฒนธรรมอีกด้วย โดยเฉพาะการแต่งถึงวาระ (Class) ที่เป็นรูปแบบทางวัฒนธรรมที่ชัดเจนมากรูปแบบหนึ่งของเอเชีย โดยเฉพาะอาเซียนที่ได้อิทธิพลทางวัฒนธรรมในเรื่องวาระมาจากอินเดีย ซึ่งเครื่องแต่งกายมีบทบาทอย่างมากในการกำหนดบุคลิกภาพ และการแสดงออกของสมาชิกในสังคมวัฒนธรรมนั้นๆ ทั้งยังมีบทบาทสำคัญในบริบทปัจจุบันของอาเซียน นอกจากนี้ จากงานวิจัยของจิราภรณ์ อรรถะนาค (2536) ยังค้นพบเป็นเครื่องยืนยันว่า กลุ่มวัฒนธรรมผ้าของอาเซียนนั้น มีความเชื่อมโยงกับกลุ่มวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อย่างความเชื่อ ธรรมเนียม ประเพณี และศาสนาอีกด้วย โดยในการศึกษาชี้ให้เห็นถึงหลักฐานการใช้ผ้าไหมในการห่อหุ้มวัตถุทางศาสนาอย่างคัมภีร์และพระไตรปิฎกหรือการใช้ผ้าห่อหุ้มของมีค่าในชั้นหมาก ซึ่งพบว่ามีการใช้อย่างแพร่หลายและสืบเนื่องมาในยุคจารีตของอยุธยาจนยุคปัจจุบันจึงอาจกล่าวได้ว่า ผ้าเป็นอีกหนึ่งในเครื่องบ่งชี้ทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลสำคัญประการหนึ่งต่อสังคมวัฒนธรรมอาเซียน

2) กลุ่มวัฒนธรรมด้านอาหาร ในส่วนของกลุ่มวัฒนธรรมด้านอาหาร เป็นอีกกลุ่มตัวแปรที่ได้รับการเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 ท่านในขั้นตอนเดลฟาย โดยเมื่อพิจารณาในแง่ความสำคัญที่มีต่อวัฒนธรรม ผู้วิจัยเห็นว่า มีความเกี่ยวข้องในแง่การดำรงชีวิตของผู้นั้นในอาเซียนอย่างแน่นแฟ้น ซึ่งวัฒนธรรมด้านอาหารนี้ถือเป็นสิ่งที่ผู้คนให้ความสำคัญอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการเชื่อมโยงทางความหมายในเชิงภาษาบนชั้นงานวรรณกรรม สอดคล้องกับการศึกษาของ มาลีทัต พรหมทัตตเวที (2555) ที่กล่าวว่า การพรรณนาถึงอาหารการกินเป็นลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงตัวตนทางวัฒนธรรมในชนชาติต่างๆ โดยเมื่อทำการศึกษาจากงานวรรณกรรมลายลักษณ์ชิ้นเอกของอาเซียนอย่างพระอภัยมณี พบว่ามีการพรรณนาถึงอาหารรูปแบบต่างๆ มากถึง 11 ประเภท เช่น อาหารจานหลักประเภทข้าว อาหารว่างหรือของทานเล่น อาหารที่เป็นก๊อลแล้ม อาหารที่เป็นเครื่องส่วยของกษัตริย์ อาหารของนักบวช อาหารสำหรับคนเจ็บ

เป็นต้น ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการให้คุณค่าของอาหารในการวรรณกรรมที่สะท้อนอิทธิพลต่อรูปแบบการดำรงชีวิตของสังคม ตลอดจนเป็นวัฒนธรรมที่มีความสำคัญมากในภูมิภาคอาเซียน นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในแง่การสื่อสารทางวัฒนธรรมจะพบว่า กลุ่มตัวแปรชีวิตที่อยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมอาเซียนด้านอาหารทั้ง 5 สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบที่สำคัญทางวัฒนธรรม 3 ประการ ดังข้อเสนอของ อัสวิน เนตรโพธิ์แก้ว (2547) ในเรื่องโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรมอันเป็นผลลัพธ์สืบเนื่องจากการติดต่อสื่อสารระหว่างกันของวัฒนธรรมภายในด้วยกันเอง และการติดต่อกับวัฒนธรรมภายนอก ซึ่งเมื่อเทียบเคียงผลลัพธ์ทั้ง 3 ประการ คือ วัฒนธรรมแบบรวมตัว วัฒนธรรมแบบหลากหลาย และวัฒนธรรมลูกผสม จะสามารถนำมาอธิบายตัวแปรต่างๆ ได้ดังนี้

อาหารประจำชาติ เป็นวัฒนธรรมแบบหลากหลาย (Cultural Heterogenization) อันเกิดจากผลลัพธ์ของการแปลกแยกทางวัฒนธรรมในช่วงที่แต่ละประเทศดำเนินนโยบายชาตินิยม (ในยุคสมัยใหม่) ที่ต้องการจะเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศตนเองขึ้นมาผ่านการชูเรื่องอาหารของชาติแต่ละชาติขึ้นมาเพื่อแยกอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมออกจากกันเมื่อมีการสื่อสารภายในระหว่างกันและต่อประชาคมโลกในลักษณะของฉัน-ของเธอ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากสภาพพลวัตทางวัฒนธรรมจะพบว่า ที่มาของการสร้างอาหารประจำชาตินี้ ได้รับอิทธิพลในยุคชาตินิยมของอาเซียนที่แต่ละประเทศมีนโยบายแข่งขันเพื่อเป็นที่ยอมรับในภูมิภาคเป็นผลให้มีการนำเสนอภาพความแตกต่างของชาติในอาหารที่แต่ละประเทศยกขึ้นมาอย่างไรก็ดี เมื่อมีอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์เข้ามามีบทบาทในสังคมโลกเป็นเหตุให้การแตกตัวในวัฒนธรรมอาหารถูกผสมเข้าด้วยกัน เพื่อเหตุผลทางการต่อรอง และการแข่งขันกับกลุ่มวัฒนธรรมภายนอกภูมิภาคเป็นเหตุให้ในช่วงที่มีนโยบายการร่วมมือระหว่างกัน ทำให้อาหารประจำชาติส่วนหนึ่งมีสถานะเป็นของเรา (Us all) เมื่อมีการสื่อสารไปยังวัฒนธรรมภายนอก เกิดเป็นวัฒนธรรมแบบรวมตัว (Cultural Homogenization) เพื่อลดทอนความหมายของอาหารประจำชาติในลักษณะของฉัน-ของเธอไป

ด้วยอุดมคติความเหมือนในความต่าง เกิดเป็นอาหารประชาติของอาเซียน (ASEAN National Food) ที่แม้จะเป็นของแต่ละชาติ หากแต่หลอมรวมเป็นของอาเซียนด้วยเช่นกัน

การหิบบิ๊ยม แลกเปลี่ยนกับวัฒนธรรมภายนอกก่อให้เกิดอาหารประยุกต์ทางวัฒนธรรมของอาเซียนกับกลุ่มวัฒนธรรมภายนอกต่างๆ (อาเซียน-อินเดีย-อาหรับ, อาเซียน-ตะวันตก, อาเซียน-จีน) ในลักษณะของวัฒนธรรมแบบลูกผสม (Cultural Hybridization) ซึ่งเมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะเห็นว่าเป็นผลจากการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมภายในและกลุ่มวัฒนธรรมภายนอกในยุคจารีตและยุคอาณานิคม สอดคล้องกับการศึกษาของ สามีตรี สุวรรณสถิต (2540) ในเรื่องสายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของอาเซียน ที่ว่าด้วยปฏิบัติการทางวัฒนธรรมจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนภายในกับภายนอก ซึ่งเป็นผลมาจากการสื่อสารแลกเปลี่ยนระหว่างกันของมนุษย์ในเอเชียอาคเนย์ ที่เป็นผลจากการอพยพย้ายถิ่นฐาน สงคราม (การค้าอาณานิคมของตะวันตก) และการค้าขาย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและหิบบิ๊ยมทางวัฒนธรรมระหว่างกัน จนเกิดเป็นการผสมผสานของที่มีอยู่แล้วกับส่วนอื่นที่รับอิทธิพลมาเกิดขึ้นเป็นของใหม่ที่ยากจะแยกออก และสะท้อนออกมาเป็นวัฒนธรรมที่มีรูปแบบเฉพาะของภูมิภาค ที่เมื่อเทียบเคียงกับของต้นฉบับที่รับมาแล้วมีความแตกต่างจากวัฒนธรรมต้นฉบับโดยสิ้นเชิง

การอธิบายผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เมื่อทำการพิจารณาค่าน้ำหนักสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Regression Weight) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยระหว่างตัวแปรองค์ประกอบหลัก (ASEAN) และองค์ประกอบรอง (A-I) เพื่อหาว่าองค์ประกอบใดมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมร่วมอาเซียนมากที่สุด พบว่าตัวแปรองค์ประกอบกลุ่ม D วัฒนธรรมอาเซียนด้านงานวรรณกรรม (D: Literature) มีค่าน้ำหนักสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด เท่ากับ .940 ซึ่งสามารถอธิบายในเชิงสถิติศาสตร์ได้ว่า วัฒนธรรมด้านงานวรรณกรรมมีความสำคัญอย่างมากต่อการสร้างรูปแบบวัฒนธรรมร่วมของอาเซียน สอดคล้องกับการศึกษาของ สาขาวิชาภาษาไทย โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ (2555) ในเรื่องอิทธิพล

และผลกระทบของงานวรรณกรรมต่อสังคม ที่เสนอว่างานวรรณกรรมมีลักษณะเป็นเครื่องสะท้อนภาพของสังคมในยุคสมัยต่างๆ ทั้งยังเป็นดัชนีชี้วัดกระบวนการทางวัฒนธรรมที่สำคัญมากของมนุษย์ โดยหากจะเปรียบเทียบก็อาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมมีลักษณะเป็นกระจกเงาที่สะท้อนค่านิยมในสังคมวัฒนธรรมนั้นๆ ทั้งยังมีหน้าที่เป็นเครื่องบันทึกเหตุการณ์ในแต่ละยุคสมัย ทั้งนี้ เมื่อผู้วิจัยทำการอภิปรายด้วยทฤษฎีภาพสะท้อนในสื่อ (Reflection Theory) ผู้วิจัยเห็นว่า งานวรรณกรรมในประวัติศาสตร์ของอาเซียนนั้นทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่มีลักษณะเป็นเครื่องสะท้อนแบบกระจกเงา (Mirror Approach) และตะเกียง (Lamp Approach) โดยทำหน้าที่สะท้อนภาพความเป็นจริงทางสังคมในยุคต่างๆ อย่างชัดเจน สลับกับสะท้อนให้เห็นถึงความคิดของผู้ประพันธ์และลักษณะของผู้รับสารในสังคมแต่ละสมัย เช่นในช่วงที่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการสร้างโลกของสื่อในชิ้นงานวรรณกรรมที่สะท้อนภาพความเป็นชาตินิยมออกมาจำนวนมาก หรือในยุคการอาณานิคม ก็จะมีงานวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือมีตัวละครที่เป็นผู้คนต่างชาติโดยเฉพาะชาติเจ้าอาณานิคมออกมาจำนวนมาก แม้กระทั่งการสะท้อนมุมมองความคิดของคนในสังคมหรือมุมมองของผู้ประพันธ์ที่มีต่อชาติอาณานิคมในสมัยนั้นออกมาผ่านผลงานทางวรรณกรรม ซึ่งปรากฏเป็นความสัมพันธ์กับสังคมวัฒนธรรมใน 3 รูปแบบ (ศรีศิลป์ บุญจรร, 2523) ดังนี้

1) วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคมวัฒนธรรมของอาเซียน โดยมีรูปแบบการสะท้อนทั้งในรูปแบบภาพบันทึกเหตุการณ์ทางสังคมในแต่ละยุคสมัยและมีลักษณะเป็นเครื่องบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของภูมิภาค อย่างไรก็ตามงานวรรณกรรมยังมีการสะท้อนประสบการณ์ทางสังคมของผู้คนทั้งในฐานะผู้ส่งสาร (ผู้ประพันธ์) และผู้รับสาร (ผู้อ่าน) อีกด้วย โดยในงานวรรณกรรมจะมีลักษณะการสะท้อนภาพความเป็นจริงทางสังคมที่สอดคล้องกับประสบการณ์และมุมมองของผู้คนที่มีต่อเหตุการณ์ต่างๆ

2) สภาพทางสังคมวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่องานวรรณกรรมหรือผู้ประพันธ์ กล่าวคือ สภาพความเป็นจริงในสังคมสร้าง/สะท้อนภาพในโลกของสื่อ ดังจะเห็น

ได้จากพลวัตของงานวรรณกรรมที่ผันแปรตามสภาพบริบทและอิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งผู้ประพันธ์ในฐานะผู้ส่งสาร (Sender) ได้ทำการผลิตชิ้นงานวรรณกรรมที่มีเนื้อหา (Message) ที่ได้รับอิทธิพลจากสภาพการณ์ทางวัฒนธรรมอย่างขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ศาสนา ปรัชญา วิถีชีวิต และค่านิยม เป็นต้น

3) งานวรรณกรรม นักประพันธ์ หรือเนื้อหาในชิ้นงานมีอิทธิพลต่อสังคมวัฒนธรรม กล่าวคือ งานวรรณกรรมในฐานะของโลกของสื่อ (Media World) มีผลกระทบต่อการสังคม ซึ่งมีรูปแบบเป็นสื่อกลางที่ใช้ในการโน้มน้าวถ่ายทอดอุดมการณ์ผู้สังคม หรือใช้เป็นเครื่องมือที่ทำหน้าที่ที่ต่อรองกับสังคมวัฒนธรรมสู่โลกแห่งความเป็นจริง (Real World) เช่น งานวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น เรื่องประเพณีและชีวิต (ไปไม่ไปสุดท้าย) ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2548 ของ บุญเสิน แสงมะณี ที่ชี้ให้เห็นถึงแนวคิด สภาพปัญหาทางสังคม รูปแบบการศึกษา หรือการติดอยู่ในกรอบทางวัฒนธรรมที่ค่อนข้างล้าหลังในสังคมของลาว โดยสะท้อนผ่านรูปแบบความคิดของตัวละครและความพยายามในการจะนำพาครอบครัวไปสู่ชีวิตที่ดีกว่า หรืองานวรรณกรรมเรื่องลูกอีสานของ คำพูน บุญทวี (ซีไรต์ดีเด่นประเภทนิยายประจำปี 2522) ที่ถ่ายทอดสภาพวิถีชีวิตของสังคมชนบทของไทย ตลอดจนการพยายามทำการต่อรองความหมายของคำว่าอีสานของผู้เขียน ให้ได้รับการยอมรับและลบเลือนการกดทับทางทัศนคติเชิงลบของคนในสังคมเมืองที่มีต่อคนอีสาน เป็นต้น

โดยสรุป ผู้วิจัยเห็นว่าวรรณกรรมด้านวรรณกรรมอันประกอบด้วยตัวแปรชีวิต จำนวน 7 ตัวแปรย่อย มีลักษณะอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการชีวิตวัฒนธรรมอาเซียน ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ และอักษรศาสตร์ ทั้งยังมีรูปแบบความสัมพันธ์กับกลุ่มวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ซึ่งชิ้นงานวรรณกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นวรรณกรรมในอดีตและปัจจุบัน ถือเป็นสื่อชนิดหนึ่งที่ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือส่งผ่านความรู้หรืออยู่ในรูปของเอกสารเพื่อความบันเทิงเท่านั้น หากแต่ยังเป็นผลผลิตของมนุษย์ในสังคมวัฒนธรรมต่างๆ ที่ทำหน้าที่สะท้อนแนวคิดและเบื้องหลังของวิถีชีวิตของกลุ่ม

คนในแต่ละยุคสมัย จึงเป็นเหตุให้กลุ่มตัวอย่าง (ทั้งที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในขั้นตอนเคลฟาย และกลุ่มตัวอย่างที่มีต้นทุนความรู้ในด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในขั้นตอนการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน) เลือกพิจารณาและสนับสนุนกลุ่มวัฒนธรรมด้านนี้ขึ้นมาเป็นตัวชี้วัดอันดับต้นๆ จนกลายเป็นองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมอาเซียนนัยสำคัญทางสถิติเป็นอันดับแรก (Regression weight/Path coefficient = .940)

ข้อเสนอแนะ และข้อจำกัดในงานวิจัย

ข้อเสนอแนะในเชิงการนำไปใช้งาน (Implementation Suggestions) ตัวแปรที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้มีลักษณะเป็นตัวแปรเชิงสังเขป (Concise Apprehension Variable) กล่าวคือ เป็นตัวแปรที่สร้างจากมิติทัศนทางวัฒนธรรมบนพื้นฐานที่เน้นการสร้างความเข้าใจโดยรวมเรื่องวัฒนธรรมร่วมอาเซียน ผ่านองค์ประกอบทางวัฒนธรรมและดัชนีชีวิตประเภทต่างๆ เป็นหลัก ซึ่งเป็นตัวแปรที่ช่วยกำหนดขอบข่ายหรือช่วยนำร่องในการนำเสนอวัฒนธรรมร่วมผ่านสื่อ แต่ไม่ได้มีลักษณะเป็นตัวแปรสำเร็จรูปที่สามารถหยิบใช้ได้ทันทีโดยปราศจากการศึกษาความหมายและทำความเข้าใจเบื้องต้น การนำไปใช้โดยไม่ทำการพิจารณารายละเอียดในแต่ละตัวแปรชีวิตย่อยนั้น อาจทำให้เกิดการนำเสนอข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนหรือคลาดเคลื่อนได้

นอกจากนี้ เมื่อทำการศึกษาตัวแปรที่ได้จากงานวิจัยชิ้นนี้เพิ่มเติม จะพบว่าตัวแปรแต่ละตัวมีรายละเอียดเชิงลึกค่อนข้างมาก และอาจจะมีคามผันแปรความหมายตามสภาพการณ์ทางวัฒนธรรมในบางกรณี แต่ด้วยข้อจำกัดทางการวิจัย ผู้วิจัยจึงทำการปรับให้อยู่ในรูปสังเขปเพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจเบื้องต้น อย่างไรก็ตามก็ดี ในกรณีที่ผู้ผลิตหรือผู้ที่ต้องการนำเครื่องประยุกต์ที่พัฒนาได้จากงานชิ้นนี้ไปใช้งานด้านต่างๆ ทั้งในเชิงการผลิตสื่อ สร้างสรรค์เนื้อหา หรือใช้เป็นกรอบในการตรวจวัดปริมาณในเชิงลึก ผู้วิจัยเสนอให้ทำการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมก่อนที่จะทำการผลิตสื่อ และพึงใช้งานด้วยความระมัดระวังเสมอ โดยผู้นำไปใช้งานอาจเลือกใช้การแบ่งผู้รับผิดชอบตามองค์ประกอบกลุ่มต่างๆ เพื่อให้เข้าถึงรายละเอียดของตัวแปรย่อยได้มากขึ้น

ซึ่งจะช่วยลดภาระในการพิจารณา และทำให้ใช้งานดัชนีได้แม่นยำยิ่งขึ้น

ข้อจำกัด (Limitation) แม้ว่าเครื่องมือเชิงประยุกต์และดัชนีที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ จะสามารถใช้เป็นมาตรวัดวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้องในเชิงวิชาการ และสามารถนำไปใช้เป็นคู่มือเบื้องต้นสำหรับการผลิตเนื้อหา (Content) ของสื่อต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตาม อาจได้รับผลกระทบจากวิจรณ์ญาณของผู้ผลิต (Producer) หรือนักสร้างสรรค์สื่อ (Creative Director) เนื่องด้วยธรรมชาติของตัวแปรวัฒนธรรมบางตัวมีลักษณะเป็นตัวแปรเชิงนามธรรมโดยกำเนิด ถึงแม้ในงานวิจัยครั้งนี้จะได้ทำการสร้างกรอบและปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เป็นตัวแปรเชิงรูปธรรมแล้วก็ตาม แต่มีความเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้เสนอผ่านองค์ประกอบในการสร้างสรรค์เนื้อหาได้ค่อนข้างยาก ทำให้ตัวแปรบางตัวอาจได้รับการ

พิจารณาหรือให้ลำดับความสำคัญก่อนหลัง (Priority) ในมุมมองของผู้ผลิตที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจปรากฏเป็นความไม่สอดคล้องระหว่างข้อมูลเชิงวิชาการกับขั้นตอนการผลิต ผู้วิจัยจึงเสนอให้แก้ไขด้วยการใช้การประยุกต์เครื่องมือหรือข้อมูลที่ได้ในงานวิจัยครั้งนี้ ร่วมกับการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านและผู้ผลิตสื่อ โดยใช้การหารือร่วมกันในขณะทำงานก่อนที่จะนำไปใช้งานต่อไป

นอกจากนี้ ด้วยข้อจำกัดของลักษณะทางธรรมชาติของตัวแปรทางวัฒนธรรม ซึ่งมีรูปแบบเป็นพลวัตและมักผันแปรตามบริบททางสังคมวัฒนธรรมตามกาลเวลา ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการปรับปรุง หรือมีการศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลง และภาพรวมของดัชนีทางวัฒนธรรมทุกๆ 5-10 ปี เพื่อให้ดัชนีชี้วัดมีความทันสมัยและมีความสอดคล้องกับบริบท ซึ่งจะช่วยให้ดัชนีและมาตรวัดที่พัฒนาได้มีความเที่ยงตรง (Validity) ในการวัดอยู่เสมอ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2556). การวิเคราะห์สมการโครงสร้างด้วย AMOS. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.

กาญจนา แก้วเทพ. (2544). ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์.

คณะกรรมการธิการการพัฒนาเศรษฐกิจ สภาผู้แทนราษฎร. (2555). รายงานการศึกษาเรื่อง การเตรียมความพร้อมและการปรับตัวของประเทศไทยในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนปี 2558. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

จิราภรณ์ อรัณยะนาค. (2536). การศึกษาผ้าโบราณสมัยอยุธยาตอนปลาย ถึง รัตนโกสินทร์ตอนต้นจากผ้าห่อคัมภีร์. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

จอย ทองกล่อมสี. (2555). การพัฒนาตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาอุดมศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุฑาพรรธ ผดุงชีวิต. (2550). วัฒนธรรม การสื่อสาร และอัตลักษณ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ตรีศิลป์ บุญขจร. (2523).นวนิยายกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย. (2549). หลักการและการใช้สถิติวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวสำหรับการวิจัยทางการพยาบาล (พิมพ์ครั้งที่ 3). สงขลา: ชานเมืองการพิมพ์.

- ภาสกร วงศ์ดาวัน. (2556). นานาชาติเหนือแผ่นดินสยาม. กรุงเทพฯ: นานาสำนักรพิมพ์.
- มาลีทัต พรหมทัตตเวที. (2555). อาหารการกินในงานวรรณกรรมเรื่องพระอภัยมณี. **วารสารราชบัณฑิตยสถาน The Journal of the Royal Institute of Thailand**, 37 (2), 124-145.
- มิลตัน ออสบอร์น. (2544). เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: สังเขปประวัติศาสตร์ (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 8). เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ตรัสวิน.
- มนต์ชัย เทียนทอง. (2548). สถิติและการวิจัยทางเทคโนโลยีสารสนเทศ. กรุงเทพฯ: รวยนุญการพิมพ์.
- มณฑิรา ตาเมือง. (2555). จุดร่วม จุดต่าง ของประเทศในกลุ่มอาเซียน. พิษณุโลก: สุรสิทธิ์กราฟฟิค.
- มณฑิรา ตาเมือง. (2556). ภาษา สังคม และวัฒนธรรม ท่ามกลางกระแสของการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. พิษณุโลก: สุรสิทธิ์กราฟฟิค.
- เมตตา วิวัฒนานุกูล. (2548). การสื่อสารต่างวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วารุณี โอสธารมย์. (2547). เมืองสุวรรณบณเส้นทางเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์พุทธศตวรรษที่ 8 - ต้นพุทธศตวรรษที่ 25. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศักดิ์ ปิ่นแห่งเพชร. 2552. บุคลิกภาพ และมรรยาทวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาขาวิชาภาษาไทย โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์. (2555). เอกสารประกอบการจัดการเรียนรู้ รายวิชา ท๔๐๑๐๖ วรรณคดีกับชีวิต. นครปฐม: สาขาวิชาภาษาไทย โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์.
- สาวิตรี สุวรรณสถิตย์. (2540). สายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม. ใน จินตนา กระบวนแสง (บรรณาธิการ). **วัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2537). คนไทยอยู่ที่นี้ ที่อุษาคเนย์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2542). ร้องรำทำเพลง ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2547).ชาติพันธุ์สุวรรณภูมิ บรรพชนคนไทยในอุษาคเนย์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2549). สุวรรณภูมิ ต้นกระแสประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2559). วัฒนธรรมร่วมอุษาคเนย์ในอาเซียน. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- เสริมสกุล โทณะวนิก. (2553). ภูมิปัญญาพื้นบ้านไทย. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของ สกสค.
- สมจินตนา รัตตสาร. (2540). ลักษณะสังคมและวิถีชีวิตเอเชีย. ใน จินตนา กระบวนแสง (บรรณาธิการ). **วัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว. (มปป.). อุตสาหกรรมวัฒนธรรมไทยกับตลาดเพื่อนบ้าน: บทวิเคราะห์สินค้าบันเทิงไทยในลาว กัมพูชา พม่า และมาเลเซีย. ใน **เอกสารประกอบการสอน Seminar in Communication Innovation and Society**. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว. (6 กรกฎาคม 2547). โลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม. **มติชนรายวัน**, หน้า 7.
- อนันตชัย จินดาวัฒน์. (2553). ตามรอยอารยธรรม ตอน ยุคล่าอาณานิคมกับตำนานโจรสลัด. กรุงเทพฯ: ยิปซี กรุ๊ป.
- อุดม อรุณรัตน์. (2532). ต้นตอของดนตรีไทย: ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน. ใน สัญชัย สุวังบุตร (บรรณาธิการ). **เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เน้นภาคพื้นทวีป**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาษาอังกฤษ

- ASEAN Beyond 2015. **ซูปเปอร์สตาร์อาเซียน**[วิดีโอ]. ออกอากาศเมื่อ 4 เมษายน 2557: สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส.
- ESSnet-Culture. (2012). **European Statistical System Network on Culture Final Report 2012**. LU,Luxembourg: The European Commission.
- Hemsworth D., Sanchez-Rodriguez C., Bidgood B. (2005). Determining The Impact of Quality Management Practices and Purchasing-related Information Systems on Purchasing Performance. **The Journal of Enterprise Information Management**, 18(2) pp. 169-194.
- Osborne, M.E. (2000). **The Mekong: Turbulent Past, Uncertain Future**. New York, USA: Grove Press.
- Osborne, M.E. (2013). **Southeast Asia: An Introductory History** (11th ed.). NSW, Australia: Allen & Unwin.
- Stufflebeam, D.L., & Shinkfield, A.J. (2007). **Evaluation Theory, Models, and Applications**. San Francisco, CA: A Wiley Imprint.
- UNESCO. (2009). **The 2009 UNESCO Framework For Cultural Statistics (FCS)**. Quebec, Canada: UNESCO Institute for Statistics.
- UNESCO. (2007).**The 2007 UNESCO Framework For Cultural Statistics (FCS)**. Quebec, Canada: UNESCO Institute for Statistics.